

Odrednice (ne)opravdanosti policijske primjene sile

Gotić, Petra

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:387735>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-03**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA

Petra Gotić

**ODREDNICE (NE)OPRAVDANOSTI
POLICIJSKE PRIMJENE SILE**

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2021.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA
ODSJEK ZA PSIHOLOGIJU

Petra Gotić

ODREDNICE (NE)OPRAVDANOSTI POLICIJSKE PRIMJENE SILE

DIPLOMSKI RAD

Mentorica: izv.prof.dr.sc. Ines Sučić

Zagreb, 2021.

Sažetak

Policijska primjena sile i stavovi javnosti o policijskom postupanju imaju važne društveno-političke posljedice, a procjena (ne)opravdanosti primjene sile u određenim situacijama varira ovisno o brojnim faktorima. Stoga je cilj ovoga istraživanja bio ispitati doprinos različitih karakteristika i stavova promatrača percepciji (ne)opravdanosti policijske primjene sile u kontekstu prosvjeda za prava migranata. Istraživanje je provedeno online upitnikom na prigodnom uzorku od 404 sudionika te je sudjelovalo 23,1% osoba muškog spola i 75,9% osoba ženskog spola prosječne dobi od 30 godina. U svrhu istraživanja konstruirana je hipotetska situacija prosvjeda za prava migranata pri čemu su korištena dva kriterija policijske primjene sile: slaganje s policijskim poduzimanjem mjera tijekom prosvjeda te podrška različitim mjerama sigurnosti. U ovom istraživanju korišteni su sljedeći mjerni instrumenti: Skala orijentacije socijalnoj dominaciji – kratka verzija, Skala osjetljivosti na nepravdu – kratka verzija, Skala percepcije policije, Upitnik stavova prema razumnoj i pretjeranoj primjeni sile, Skala stavova prema migrantima, Skala namjere aktivizmu i radikalizmu i Skala povijesti agresivnog ponašanja. Istraživanjem je utvrđeno kako sudionici koji imaju negativne stavove prema migrantima te se slažu s razumnom i pretjeranom primjenom sile više opravdavaju policijsku primjenu sile tijekom prosvjeda za prava migranata. Dobiveni rezultati ukazuju na to kako se sudionici koji se slažu s razumnom primjenom sile, koji su desne političke orijentacije i negativnih stavova prema migrantima ujedno i više slažu s poduzimanjem policijskih mjera tijekom prosvjeda. Pri tome oni sudionici koji se više slažu s razumnom i pretjeranom primjenom sile, imaju manje izražen radikalizam i negativne stavove prema migrantima više podržavaju različite mjere sigurnosti tijekom prosvjeda za prava migranta. Ovim varijablama objašnjeno je 23,9% varijance slaganja s policijskim poduzimanjem mjera i 42,2% varijance podrške različitim mjerama sigurnosti te se može koristiti kao polazišna točka u budućim istraživanjima policijske primjene sile.

Ključne riječi: primjena sile, percepcija policije, prosvjedi, imigranti, mjere sigurnosti

Abstract

Police force use and public attitudes toward police behaviour have important social and political consequences and assessment of (un)justified police force in certain situations depends on various factors. The aim of this study was to examine contribution of different observers' characteristics and their attitudes on justification of police force use in context of protest for immigrant rights. Data were collected online. In total 404 participants took part in the survey (23,1% males and 75,9% females), with average age of 30 years. For the purpose of this study a hypothetical situation of protest for the immigrant rights was constructed using two criteria of police force use: support for police taking action during the protest and support for police taking specific security measures. In this survey following instruments were used: Social dominance orientation scale – short version, Scale of justice sensitivity – short version, Perception of police scale, Scale of attitudes towards reasonable and excessive use of force, Attitudes towards immigrants scale, Activism and radicalism scale and History of aggressive behavior scale. The results showed that participants who have negative attitudes towards immigrants and who approve reasonable and excessive use of force also justify police use of force during the protest for immigrant rights. Furthermore, participants who approve reasonable use of force, whose political orientation is more right-wing and who have negative attitudes towards immigrants agree more with police taking actions during the protest. Also, those participants who approve reasonable and excessive use of force, who are lower on radicalism and have negative attitudes towards immigrants support more police officers' taking specific security measures during this protest. This set of variables explains 23,9% of support toward police taking action and 42,2% of support for police taking specific security measures. This model can be used as the starting point for further research on the police force use.

Key words: force use, police perception, protest, immigrants, security measures

Sadržaj

1. Uvod	2
1.1. Povjerenje u institucije	3
1.2. Percepcija policije.....	3
1.2.1.Percepcija policije i politička orijentacija	4
1.2.2. Percepcija policije i religioznost	4
1.2.3.Percepcija policije i orijentacija k socijalnoj dominaciji	5
1.3. Policijska primjena sile	6
1.4. Prosvjed kao oblik društvene akcije	8
1.4.1. Aktivizam i radikalizam	9
1.4.2. Agresivno ponašanje	9
1.4.3. Osjetljivost na nepravdu	10
1.4.4. Prosvjedi za prava migranata.....	11
1.5. Stavovi prema migrantima	11
1.6. Policijsko poduzimanje mjera tijekom prosvjeda	12
2. Ciljevi i problemi	15
3. Metoda	17
3.1. Sudionici	17
3.2. Instrumenti	19
3.3. Postupak	23
4. Rezultati	24
5. Rasprava	33
5.1. Ograničenja i prijedlozi za buduća istraživanja	39
6. Zaključak	41
7. Literatura	42

1. Uvod

Ponašanje policijskih službenika regulirano je nizom propisa i uredbi kojima se nastoji postići jednako i pravedno ponašanje prema svim civilima i osumnjičenicima (Seron i sur., 2006). Pri tome se nedolično ponašanje službenika može svrstati u četiri kategorije: upotreba sile, pretjerano naglašavanje autoriteta, neuljudnost i uvredljiv govor (Seron i sur., 2006). Policijska primjena sile općenito se značajno ne razlikuje od ostalih ljudskih interakcija u kojima reakcija svakog sudionika ovisi o reakciji onoga drugoga. Naime, pokazalo se kako će policijski službenici vjerojatnije primijeniti silu u situacijama prijetnje po vlastiti autoritet kako bi ga uspjeli održati. (Alpert i sur., 2004). Veliki istraživački interes pobuđuju čimbenici koji pridonose policijskoj primjeni sile, a ugrubo se mogu svrstati u tri kategorije: osobne karakteristike policijskog službenika (npr. dob, spol, rasa, duljina službe), karakteristike i ponašanje osumnjičenika (npr. dob, spol, rasa, posjedovanje oružja, nasilno ponašanje) te situacijske varijable (npr. vrsta djela, prisutnost svjedoka, doba dana) (Crawford i Burns, 1998). Međutim, uz te „objektivne“ čimbenike važna je i percepcija javnosti o ponašanju policijskih službenika koja je povezana s povjerenjem u policiju, stupnjem suradnje s policijom te uvelike određuje ponašanje prema policiji. Stoga je pri ispitivanju povezanosti između stavova javnosti i percepcije policijskog postupanja potrebno obuhvatiti i individualne razlike među sudionicima u pogledu njihove političke orijentacije, religioznosti, agresivnosti, socijalne dominacije/egalitarizma, aktivizma/radikalizma, ali i stavove koje imaju prema društvenim institucijama poput policije i njihovom postupanju kao i prema različitim društvenim pitanjima.

U Republici Hrvatskoj ponašanje policijskih službenika uređeno je Pravilnikom o načinu postupanja policijskih službenika unutar Zakona o policijskim poslovima i ovlastima prema kojem: „Policijski službenik smije uporabiti sredstva prisile pod uvjetima propisanim Zakonom, u pravilu nakon što mjerama upozorenja i naredbi nije postigao cilj njihovog izdavanja“ (NN 89/10, čl. 127). Također, u Članku 129 navedenog Pravilnika navodi se kako je „Policijski službenik ovlašten uporabiti tjelesnu snagu radi svladavanja otpora osobe koja remeti javni red i mir ili koju treba dovesti, privesti, zadržati ili uhititi, spriječiti u samoozljeđivanju, radi odbijanja napada na sebe ili drugu osobu, na objekt ili prostor koji osigurava te radi sprječavanja samovoljnog udaljavanja osobe s određenog mjesta.“ Treba uzeti u obzir da se „Pod uporabom tjelesne snage podrazumijevaju: udarac dijelom tijela, zahvat, i druge vještine obrane ili napada kojima se prisiljava na poslušnost određena osoba kada su za to ispunjeni Zakonom propisani uvjeti“ (NN 89/10, čl.129).

1.1. Povjerenje u institucije

Povjerenje u institucije obuhvaća sveukupno povjerenje u javne institucije pojedine države kao što su vlada, policija, pravni sustav, političke stranke, vojska i slično. Brojnim istraživanjima zaključeno je kako ukupno povjerenje u državne institucije varira među državama, ali i da ovisi o brojnim razlozima. Naime, životni uvjeti u državi kao i kontekst situacije u kojoj se pojedinac našao uvelike utječu na to koliko će (ne)povjerenja u institucije osoba iskazivati (Marozzi, 2015). U Hrvatskoj možemo razlikovati povjerenje u primarne institucije kao što su političke stranke i političari, vlada i parlament od povjerenja u provedbene institucije kao što su javne službe, policija i sudstvo (Franc i sur., 2020). Istraživanje koje su proveli Baloban i Rimac (1998) ukazuje na to kako su građani Republike Hrvatske prije nešto više od dvadeset godina najveće povjerenje iskazivali prema vojsci, Crkvi, policiji i obrazovnom sustavu dok su najmanje povjerenja imali prema medijima, NATO savezu, Europskoj Uniji i Hrvatskom Saboru. Međutim, noviji podaci prema Pilarovom barometru hrvatskog društva iz 2016. godine pokazuju kako građani Republike Hrvatske najviše povjerenja iskazuju u vojsku i obrazovni sustav, a najmanje u Hrvatski sabor i političke stranke, dok je povjerenje u policiju srednje izraženo.

1.2. Percepcija policije

Percepcija policije multidimenzionalan je konstrukt koji se dijeli na tri povezana, ali ipak različita koncepta: pouzdanje u policiju, povjerenje u policiju i zadovoljstvo policijom. Pri tome je važno razlikovati ova tri koncepta kako bi se percepcija policije mogla što bolje kvantitativno izmjeriti i odrediti (Cao, 2015).

Povjerenje u policiju predstavlja vjerovanje kako je policija svjesna potreba svojih građana te je spremna štiti njihove potrebe i interese (Cao, 2015). To je vjerovanje kako policija ima pravedne namjere prema građanima i kako će policijski službenici postupiti kompetentno u specifičnim situacijama. S obzirom da je povjerenje dinamičan i situacijski konstrukt ono reflektira osobna iskustva, poruke medija i neka opća vjerovanja o svijetu (Boda i Medve-Balint, 2017).

Za povjerenje u policiju važna je i percepcija legitimnosti odnosno pouzdanje u policiju koje obuhvaća vjerovanje da su policijski službenici iskreni i zabrinuti za dobrobit građana kao i prihvaćanje policijskog autoriteta te slijeđenje odluka koje donose policijski službenici (Tyler, 2011). Pouzdanje se dakle odnosi na stupanj u kojem pojedinac vjeruje u moć i vjerodostojnost policije odnosno na stupanj u kojem se može osloniti na policiju, dok se

zadovoljstvo policijom može definirati kao internalno orijentirano mišljenje pojedinca temeljeno na dosadašnjim iskustvima s policijom (Cao, 2015).

Istraživanjima je dokazano kako na reakciju građana prilikom susreta s policijom najviše utječe percepcija načina na koji policijski službenici koriste svoj autoritet što se naziva proceduralna pravda. Naime, percepcija proceduralne pravde više utječe na povjerenje u policiju i percepciju legitimnosti nego sam ishod susreta s policijom (Tyler, 2011). Vizec (2020) navodi kako su stanovnici Republike Hrvatske uglavnom zadovoljni načinom komunikacije između građana i policije te smatraju kako policijski službenici svojim načinom komunikacije pozitivno utječu na stavove javnosti o policiji. Međutim, treba imati na umu kako određeni postotak građana nikada nije imao bliski kontakt s policijom te se onda postavlja pitanje na temelju čega se razvijaju njihovi stavovi prema policiji. Pretpostavlja se kako u tom slučaju veliku ulogu imaju mediji koji prikazuju sliku policije u javnosti kao i njihovo vjerovanje o tome koliko je policija pravedna i nepristrana (Frank i sur., 2005). U tekstu koji slijedi osvrt je na determinante percepcije policije koje su ispitane u ovom istraživanju – političku orijentaciju, religioznost te socijalnu dominaciju.

1.2.1. Percepcija policije i politička orijentacija

Dosadašnja istraživanja percepcije i povjerenja u policiju fokusirala su se uglavnom na sociodemografske karakteristike i prijašnje kontakte s policijom kao glavne odrednice povjerenja. Međutim, pokazalo se kako to nisu jedine odrednice već su se važnima pokazale i varijable povjerenja u pravni sustav te politička orijentacija (Stack i Cao, 1998). Pri tome je važno uzeti u obzir političku orijentaciju budući da oni pojedinci koji su jednake političke orijentacije kao i vladajući sustav u državi su ujedno zadovoljniji tim sustavom te samim time imaju i više povjerenja u policiju (Thomassen i Kaariainen, 2016). No, isto tako se pokazalo kako će osobe generalno konzervativnije, desnije političke orijentacije imati pozitivnije stavove i više povjerenja u policiju (Stack i Cao, 1998). Stoga se postavlja pitanje hoće li onda osobe desnije političke orijentacije sukladno visokom povjerenju u policiju ujedno i podržavati policijsko poduzimanje mjera sigurnosti, odnosno primjenu sile u određenim situacijama.

1.2.2. Percepcija policije i religioznost

Religija i religioznost koncepti su koji se istražuju već desetljećima, ali još uvijek nije pronađena jednoznačna definicija prvenstveno zbog toga što je teško izmjeriti nečiju religioznost ako se ona temelji na samoprocjeni. No, iako postoje različite definicije religioznosti većina istraživača slaže se oko toga da religioznost znači vjera u određenu

religiju kao i način života u skladu s propisima i zahtjevima te religije (Sonmez, 2013). Rezultati brojnih dosadašnjih istraživanja pokazali su da religioznost značajno utječe kako na ponašanje ljudi tako i na njihova uvjerenja o različitim društvenim pitanjima. Naime, religiozniji ljudi najčešće iz straha od Boga imaju tendenciju poštivati vlasti i zakone kako bi kasnije bili nagrađeni (Yildrim, 2016). Također je veća vjerojatnost da će religiozni ljudi surađivati s vlastima i policijom prilikom rješavanja nekog zločina. Stoga se pretpostavlja kako osobe koje su religioznije imaju više povjerenja u policiju i pravni sustav iz razloga što općenito vjeruju kako postoji netko tko upravlja dobrim i lošim na svijetu te se ta njihova religiozna uvjerenja reflektiraju na vjerovanja u policiju i pravni sustav države u kojoj žive (Yildrim, 2016).

1.2.3. Percepcija policije i orijentacija k socijalnoj dominaciji

Orijentacija k socijalnoj dominaciji odnosi se na preferenciju hijerarhijskih grupnih odnosa i to na način da pojedinac smatra kako su neke društvene skupine vrjednije od drugih te dominiraju u društvu u odnosu na neke druge skupine (Li i sur., 2006). Osobe visoko na razini orijentacije k socijalnoj dominaciji sklonije su prigrliti određene političke i društvene ideologije te često opravdavaju svoje stajalište mišljenjem kako su pojedine skupine različitim postupcima zaslužile svoje superiorno ili inferiorno mjesto u društvu (Li i sur., 2006). Sukladno navedenom takvi pojedinci više se zalažu za prevlast jedne etničke skupine u društvu te su samim time i protivnici uvođenju prava migranata i naseljavanju u njihovoj državi (Pratto i sur., 2006). S druge strane osobe koje imaju niži stupanj orijentacije k socijalnoj dominaciji teže jednakosti svih skupina u društvu (Li i sur., 2006) te se zalažu za jednakost svih etničkih manjina kao i za prava migranata (Pratto i sur., 2006).

Kao jedan od najznačajnijih prediktora međugrupnih stavova i ponašanja, orijentacija socijalnoj dominaciji dugo se vremena smatrala jednodimenzionalnim konstruktom. Međutim, neka istraživanja potvrdila su kako se u podlozi zapravo nalaze dva faktora: dominacija ili preferencija da jedna skupina dominira nad ostalima i egalitarizam ili preferencija jednakosti svih društvenih skupina. Stoga se prema tim novijim istraživanjima pretpostavlja kako su osobe niske razine orijentacije k socijalnoj dominaciji zapravo visoke razine egalitarizma, dok su osobe visoke razine orijentacije k socijalnoj dominaciji niske razine egalitarizma (Ho i sur., 2012).

1.3. Policijska primjena sile

Kao što je već navedeno policijska primjena sile jedan je od načina postupanja u specifičnim situacijama koji je određen nizom zakona i propisa. Međutim, iako je to zakonom opravdano postupanje u određenim situacijama, istraživači već godinama postavljaju pitanje koliko je primjena sile policije (ne)opravdana u očima građana. Naime, percepcija legitimnosti prvenstveno je formirana na temelju percepcije pravednih odluka policije te je značajno povezana s (ne)opravdanošću policijske primjene sile u različitim situacijama. Kada su građani zadovoljni policijom, kada vjeruju da je policija vjerodostojna i nepristrana oni će u većoj mjeri opravdavati različite načine postupanja policije, zato što vjeruju kako policijski službenici djeluju u namjeri da budu pravedni prema svima. Osim toga, pokazalo se kako će pojedinci koji se snažnije identificiraju s policijom vjerojatnije opravdavati policijsku primjenu sile u specifičnim situacijama upravo iz razloga što vjeruju kako policijski službenici dijele iste vrijednosti s njima. S druge strane, kada se pojedinci snažno identificiraju s društvenom skupinom kojoj pripada osoba nad kojom policija primjenjuje silu, oni će manje opravdavati takav način postupanja iz razloga što vjeruju svojoj društvenoj skupini te se identificiraju s njihovim vrijednostima i normama (Bradfor i sur., 2017).

Kroz posljednjih nekoliko godina vlasti počinju prepoznavati važnost održavanja legitimnosti u očima javnosti te počinju shvaćati da, ako žele potaknuti podršku javnosti i kooperativno ponašanje s policijom, trebaju osigurati policijsko poduzimanje akcija u skladu s proceduralnom pravdom, a primjena sile je jedna od tih akcija (Gerber i Jackson, 2017). Važno je razumjeti razliku između razumne i pretjerane primjene sile kako bi se mogle razlikovati i odrednice na temelju kojih se primjena sile (ne)opravdava. Razumna primjena sile odnosi se na korištenje sredstava prisile u skladu sa zakonom prema osumnjičenicima koji predstavljaju prijetnju po vlastiti i/ili tuđi život, dok se pretjerana primjena sile odnosi na korištenje sredstava prisile izuzev zakonskih odredbi, a u svrhu uspostavljanja autoriteta policijskog službenika u specifičnoj situaciji. Percepcija legitimnosti značajna je odrednica razumne, ali ne i pretjerane primjene sile, dok je politička ideologija značajan prediktor pretjerane, ali ne i razumne primjene sile (Gerber i Jackson, 2017). Međutim, postoji i razlika u (ne)opravdanosti policijske primjene sile s obzirom na sredstva prisile koje policija primjenjuje. Naime, pretpostavlja se kako će građani vjerojatnije opravdati primjenu sile koja ne uključuje korištenje oružja za razliku od primjene sile pomoću oružja. Osim toga, pokazalo se kako pojedinci koji općenito više vjeruju policiji ujedno i više opravdavaju policijsku primjenu sile bez obzira na sredstva prisile (Kyprianides i sur., 2020).

Treba uzeti u obzir i situacije u kojima nije jednoznačno određeno treba li policija primijeniti silu kao što su situacije interakcije policijskih službenika s osobama s psihičkim smetnjama te osobama pod utjecajem droga i/ili alkohola koje mogu postati nasilne (Kaminski i sur., 2004), ali i u situacijama eskalacija masovnih prosvjeda prilikom kojih je policijskim službenicima teško u kratkom vremenskom periodu odrediti primjerenu upotrebu sile (Nasauer, 2015). U takvim situacijama stavovi javnosti o policiji ovise o brzim i spretnim reakcijama policijskih službenika koje nerijetko mogu izazvati negativno mišljenje. Neki od takvih slučajeva su masovni prosvjedi u Francuskoj 2017. godine koji su nastali zbog policijske primjene prekomjerne sile nad građaninom crne rase (Nagel i Lutter, 2021) kao i slučaj ubojstva Michaela Browna u Fergusonu koji je izazvao brojne nasilne prosvjede u Sjedinjenim Američkim Državama (Fallik i sur., 2018). Upravo zbog ovakvih događaja i negativne percepcije javnosti o policiji, u nekim dijelovima SAD-a policijski službenici počeli su na službenim odorama nositi kamere kako bi snimili interakciju s građanima i/ili osumnjičenicima te na taj način „opravdali“ svoje postupke. Dosadašnja istraživanja ukazuju na to kako stanovnici SAD-a imaju pozitivno mišljenje o policijskom nošenju kamera i smatraju ovakvu praksu izrazito korisnom u situacijama kada je naknadno potrebno objektivno procijeniti opravdanost postupanja policijskog službenika (Ariel i sur., 2015).

Nadalje, pretpostavlja se kako stavovi prema policijskoj primjeni sile ovise o stavovima o primjeni sile tijekom društvenih akcija kako bi se postigla socijalna kontrola i promjena. Visoka percepcija policijske legitimnosti povezana je s neodobravanjem korištenja sile u svrhu postizanja socijalne kontrole i promjene. Ovi nalazi vođeni su pretpostavkom kako vjerovanje da je policija pravedna i vjerodostojna povlači za sobom i vjerovanje da nije legitimno koristiti nasilje kako bi se postigao određeni socijalni i/ili politički cilj (Jackson i sur., 2013).

1.4. Prosvjed kao oblik društvene akcije

Građanska participacija obuhvaća radnje i aktivnosti u koje se građani mogu uključiti kako bi postigli različite ciljeve u vlastitoj zajednici. Pri tome ona predstavlja kontinuum gdje se na jednom kraju nalazi instrumentalna participacija, a na drugom osnovna participacija. Naime, instrumentalna građanska participacija odnosi se na sudjelovanje u akcijama i projektima fokusiranim na točno određeni cilj te obuhvaća različite sastanke u lokalnoj zajednici, fokus grupe i ankete koje se provode s ciljem poboljšanja životnih uvjeta u toj zajednici. S druge strane kontinuuma nalazi se osnovna participacija koja obuhvaća aktivnosti usmjerene ka odgovoru na percipirane prijetnje kao što su referendumi, bojkoti, peticije i prosvjedi (Silverman, 2005).

Zašto ljudi prosvjeduju pitanje je koje si socijalni psiholozi postavljaju već desetljećima, ali kroz godine još se uvijek nije došlo do jednoznačnog odgovora. Kako bi se pojam prosvjeda bolje definirao važno je razumjeti razliku između poduzimanja i nepoduzimanja akcije budući da sam prosvjed započinje u trenutku poduzimanja određene akcije. Također je važno razumjeti razliku između poduzimanja akcije kako bi se poboljšali uvjeti života pojedinca i poduzimanja akcije kako bi se poboljšali uvjeti života grupe, ali i razliku između akcija koje se poduzimaju u skladu s postojećim društvenim normama (peticije, legalni prosvjedi) i akcija koje krše postojeće društvene norme (nasilni i ilegalni prosvjedi) (Stekelenburg i Klandermans, 2013).

Često je prvi korak ka prosvjedovanju protiv nečega ili za nešto „moralni šok“ koji se javlja kada neki neočekivani događaj ili informacija izazove toliku navalu emocija u osobi da ona postane spremna uključiti se u političku i/ili društvenu akciju. Osim toga, kada motivacija za prosvjedom proizlazi iz „moralnog šoka“ često se javlja i krivnja usmjerena na neku osobu i/ili instituciju koja je ključna odrednica početka prosvjeda (Jasper, 1998).

Afektivne i reaktivne emocije dio su prosvjeda u svakoj fazi. Neke od njih objašnjavaju zašto se pojedinac pridružio prosvjedu, dok se druge generiraju tijekom prosvjednih aktivnosti uključujući osjećaje pripadnosti i podrške koji se javljaju između prosvjednika kao i osjećaj nezadovoljstva koji je usmjeren na institucije i/ili postojeću društvenu situaciju (Jasper, 1998).

Dakle, u središtu gotovo svakog prosvjeda je nezadovoljstvo postojećom situacijom i/ili nekim događajem te osjećaj deprivacije i/ili nepravde. Međutim, neće svi ljudi koji su nezadovoljni sudjelovati u prosvjedima. Istraživanja su pokazala kako određenu ulogu u tome ima i osjećaj efikasnosti jer ako grupa ljudi smatra kako postoji mogućnost da se uvjeti

poboljšaju onda će se vjerojatnije upustiti u poduzimanje neke akcije, nego u slučaju kad smatraju da je mala vjerojatnost poboljšanja uvjeta (Stekelenburg i Klandermans, 2013). Također, vjerojatnost sudjelovanja u prosvjedu povećava se s povećanjem osjećaja kolektivnog identiteta koji se odnosi na svjesnost pripadanja određenoj grupi (Stekelenburg i Klandermans, 2013), a iz kojega onda proizlazi osjećaj potencijalne nepravde (Jasper, 1998). Osim toga, pretpostavlja se kako sudjelovanje u prosvjedu može biti uvjetovano motivima za aktivizmom ili radikalizmom, orijentacijom socijalnoj dominaciji i/ili stupnjem osjetljivosti na nepravdu.

1.4.1. Aktivizam i radikalizam

Aktivizam se odnosi na spremnost sudjelovanja u legalnoj ne-nasilnoj političkoj akciji ili prosvjedu, dok radikalizam podrazumijeva spremnost sudjelovanja u ilegalnoj i nasilnoj političkoj akciji ili prosvjedu (Moskalenko i McCauley, 2009). Pri tome je važno razlikovati radikalizam od terorizma budući da teroristi predstavljaju dio radikalista koji poduzimaju nasilne akcije prema civilima. Ono što pokreće aktivizam i/ili radikalizam je prethodno navedeni osjećaj kolektivnog identiteta koji podrazumijeva zabrinutost oko ishoda grupe kojoj pojedinac pripada. Dosadašnjim istraživanjima pokazalo se kako je aktivizam pozitivno povezan s važnošću države kojoj pojedinac pripada, dok je radikalizam pozitivno povezan s važnošću etničke skupine (Moskalenko i McCauley, 2009). Franc i suradnici (2007) nastojali su s obzirom na rezultate prethodnih istraživanja istražiti tri tipa aktivizma na našim prostorima: individualni, kolektivni i aktivizam tipa kontakta. Međutim, zaključili su kako se u Hrvatskoj trenutno ne može govoriti o različitim dimenzijama građanskog aktivizma budući da je većina ponašanja koja su analizirali bila slabo zastupljena kod njihovih sudionika. Također, zaključili su kako će se u ponašanja građanskog aktivizma najviše upustiti osobe veće percipirane efikasnosti koji su i sami članovi nekih udruga (Franc i sur., 2007).

1.4.2. Agresivno ponašanje

Ljutnja je jedna od osnovnih ljudskih emocija koja omogućuje pojedincu da se zaštiti, da postigne ciljeve i zaobiđe prepreke u prijetećim situacijama. Iako je ljutnja važna emocija za preživljavanje i svakodnevno funkcioniranje, može postati problematična ako je snažna i ako se često javlja te ako dovodi do agresivnog ponašanja (Salguero i sur., 2020).

Agresivno ponašanje konstrukt je oko čije se operacionalizacije znanstvenici već godinama ne mogu složiti. Naime, jedan od razloga zbog kojeg je teško izmjeriti agresivno ponašanje su kulturalni, okolinski i socijalni faktori koji utječu na ponašanje pojedinca i koji

se razlikuju s obzirom na različita područja u kojima ljudi žive. Drugi razlog otežane operacionalizacije su teškoće kod mjerenja namjere agresivnog ponašanja. Brojni autori slažu se u mišljenju da bismo neko ponašanje mogli klasificirati kao agresivno, mora postojati namjera za takvim ponašanjem. Međutim, tu namjeru je teško ili čak nemoguće izmjeriti. Važno je pri tome razlikovati dvije vrste agresivnog ponašanje, impulzivno i agresivno ponašanje s predumišljajem. Impulzivno agresivno ponašanje odnosi se na automatski agresivni odgovor na određenu prijeteću situaciju te ga karakterizira gubitak bihevioralne kontrole, dok se agresivno ponašanje s predumišljajem odnosi na planirani i svjesni čin agresije prema nekome ili nečemu (Stanford i sur., 2003). Također, treba imati na umu kako je agresivno ponašanje individualno i razlikuje se kod različitih pojedinaca, no sklonost agresivnom ponašanju stabilna je karakteristika tijekom cijelog života osobe. Štoviše, neki autori navode kako se sklonost agresivnom ponašanju s obzirom na provokaciju može čak smatrati i osobinom ličnosti (Coccaro i sur., 1997).

1.4.3. Osjetljivost na nepravdu

Pravda kao jedna od fundamentalnih vrijednosti u ljudskom životu ključna je odrednica uspješnog života u društvu s obzirom da vodi mnogobrojne interpersonalne interakcije. Stoga je logično zaključiti kako ljudi teže pravednosti kako bi bili uspješni u društvu i socijalnim interakcijama te kako bi bili sigurni da svatko dobiva ono što zaslužuje (Baumert i Schmitt, 2016). Posljednjih nekoliko desetljeća psiholozi su razvijali pojmove psihološke i emocionalne reaktivnosti te afektivnog intenziteta kako bi što uspješnije objasnili individualne razlike u tome koliko lako i snažno pojedinci mogu biti pogođeni širokim rasponom emocija i pobuđujućih događaja. Sukladno tim nalazima istraživači su došli do spoznaje kako, osim razlika u navedenim pojmovima, postoje i individualne razlike u moralnim normama i osjetljivost na nepravdu. Postoje četiri indikatora osjetljivosti na nepravdu pri čemu svaki od tih indikatora utječe na stupanj u kojem će pojedinac biti ili postati osjetljiv na nepravdu, a to su: čestina doživljene nepravde, intenzitet ljutnje koja se javlja nakon doživljene nepravde, nametljivost snažnih emocija te percepcija mogućnosti da onaj koji je nanio nepravdu bude kažnjen (Schmitt i sur., 2005).

Dosadašnja istraživanja pokazala su kako su individualne razlike u osjetljivosti na nepravdu stabilne kroz vrijeme i konzistentne kroz različite vrste nepravde. Pri tome se osjetljivost na nepravdu može podijeliti na četiri perspektive: perspektiva žrtve kada je nepravda nanosena osobi koja procjenjuje svoj stupanj osjetljivosti, perspektiva promatrača

kada osoba koja procjenjuje stupanj osjetljivosti promatra kako je nepravda nanosena drugoj osobi, perspektiva osobe koja ima indirektnu korist od nepravde nanosene drugoj osobi te perspektiva osobe koja direktno nanosi nepravdu drugoj osobi. S obzirom na perspektivu u kojoj se sudionik nalazi razlikovati će se i njegov stupanj osjetljivosti na nepravdu, a samim time i emocije koje tu nepravdu prate. Naime, osobe koje imaju visoki stupanj osjetljivosti na nepravdu iskazuju snažnije emocije i dulje razmišljaju o nepravdi kada su suočene s njome te su istovremeno motiviranije reagirati na tu nepravdu. Također, veća je vjerojatnost da će oni pojedinci koji su osjetljivi na nepravdu iz svake od četiri navedene perspektive na nju reagirati i nastojati ju ispraviti (Baumert i sur., 2020).

1.4.4. Prosvjedi za prava migranata

Posljednje desetljeće obilježili su česti prosvjedi migranata koji se bore za svoja prava i mjesto u brojnim državama svijeta. Aktivizam migranata u različitim državama prvenstveno uključuje borbu za državljanstvo izvan granica rasne i nacionalne pripadnosti. Naime, ovi prosvjedi temelje se na redefiniranju granica političke pripadnosti kao i na potrebi da se prepozna nova dimenzija državljanstva migranata. Stoga su brojni znanstvenici iskazali potrebu za novom definicijom pojma državljanstvo kako bi obuhvatili i one pojedince koji nisu nužno rođeni u toj državi niti su iste nacionalnosti kao većina stanovnika te države pri čemu se predlaže korištenje pojma državljanstvo na svjetskoj razini kao pojma koji uključuje pravo na mobilnost i transakciju (Caraus, 2018).

Posebnu vrstu migrantskog aktivizma čine prosvjedi i akcije u koje se uključuje i lokalno stanovništvo s tog područja, a koje se zalaže za jednakost i prava migranata. Takve akcije najčešće uključuju zauzimanje javnih mjesta, marševe, peticije, bojkote i odbijanje suradnje s vlastima. Jedan od značajnijih primjera prosvjeda koji uključuju i lokalno stanovništvo je prosvjed protiv zaustavljanja migranata na morskim granicama na talijanskom otoku Lapedusi 2014. godine gdje je lokalno stanovništvo zajedno s migrantima bilo uključeno u višednevne prosvjede na moru (Caraus, 2018). Pri tome je važno uzeti u obzir kako će sudjelovanje lokalnog stanovništva u prosvjedima za prava migranata uvelike ovisiti o njihovim općenitim stavovima kao i stavovima prema migrantima (Caraus, 2018).

1.5. Stavovi prema migrantima

Migranti, kao jedna skupina etničkih manjina, su osobe manjinske nacionalnosti, jezika i religije u pojedinoj državi (Constant i sur., 2009). Integracija etničkih manjina unutar država članica Europske Unije još uvijek je veliki ekonomski, društveni i politički izazov, a uspješna ekonomska i socijalna integracija ključna je za uspješno uklapanje manjinskih skupina u

društvo te za njihovu mogućnost dostojanstvenog i zadovoljavajućeg života u tom društvu (Constant i sur., 2009). Imigracija je danas jedno od spornih pitanja u oblikovanju politika zapadnjačkih demokracija te je sve češća tema brojnih radova i istraživanja. No, s obzirom da se uz pojam imigracije često vežu negativne konotacije, postavlja se pitanje što potiče takve stavove. Naime, istraživači već godinama pokušavaju shvatiti jesu li negativni stavovi prema migrantima povezani s percepcijom migranata kao ekonomske ili kulturalne prijetnje ili nekom kombinacijom oboje. Pri tome ekonomska prijetnja proizlazi iz zapošljavanja migranata u državi i njihovog korištenja usluga iz sustava socijalne skrbi, dok se kulturalna prijetnja odnosi na prijetnje nacionalnom identitetu, religioznosti i konzervativnim društvenim stavovima (Hellwig i Sinno, 2016). Pokazalo se kako je diskriminacija najznačajnija barijera uspješnoj integraciji migranata, dok ostale barijere uključuju jezične, obrazovne i institucijske faktore (Constant i sur., 2009). Osim toga, negativni stavovi prema migrantima mogu proizlaziti i iz društvene zabrinutosti o utjecaju doseljavanja migranata na nacionalnu sigurnost i nacionalni identitet (Hellwig i Sinno, 2016).

Istraživanjima provedenima na području država članica Europske Unije pokazalo se kako mladi i visoko obrazovani ljudi imaju pozitivnije stavove prema migrantima u odnosu na starije i niže obrazovano stanovništvo. Pri tome je važno napomenuti kako negativni stavovi prema migrantima kod većine stanovništva više proizlaze iz običajnih i kulturoloških razlika u odnosu na ekonomske razlike koje se tiču straha od manjka radnih mjesta za lokalno stanovništvo zbog zapošljavanja migranata (Constant i sur., 2009). Donekle je slična situacija i u Hrvatskoj gdje su Čaičić-Kumpes i suradnici (2012) proveli istraživanje na općoj populaciji te su zaključili kako sudionici iskazuju visoku razinu otpora ulasku migranata u Hrvatsku ponajprije zbog toga što ih doživljavaju kao socioekonomsku i sociokulturalnu prijetnju. Osim toga, Deković (2020) navodi kako osobe desne političke orijentacije i većeg stupnja religioznosti iskazuju negativnije stavove prema migrantima.

Iako postoje različita objašnjenja uzroka negativnih stavova prema migrantima, većina istraživača slaže se da su u fokusu stvaranja stavova prema migrantima osobna iskustva (Hellwig i Sinno, 2016) te utjecaj medija koji često oblikuju javno mnijenje o migrantima te imaju mogućnost stvaranja pozitivne slike o etničkim manjinama (Constant i sur., 2009).

1.6. Policijsko poduzimanje mjera tijekom prosvjeda

Važno je da su prosvjednici prije početka samog prosvjeda upoznati sa svojim pravima da imaju slobodu govora koja im ne može biti ograničena, ali da mjesto na kojem se prosvjed održava može biti ograničeno. Također, trebaju uzeti u obzir kako trebaju pripaziti na kršenje

javnog reda i mira kao i na to da se prosvjed odvija na javnom mjestu, a ne privatnom posjedu vlasnika koji nije odobrio održavanje prosvjeda. Isto tako u slučajevima kada se sprema veliki prosvjed prilikom kojeg može doći do blokade ulica i/ili dijelova grada potrebno je prije najaviti takav prosvjed u lokalnoj policijskoj postaji (Kaminski, 2020). Dužnost policije za vrijeme prosvjeda je paziti na dobrobit svih građana, onih koji sudjeluju u prosvjedu kao i onih koji samo prolaze pored. Policijski službenici su pri tome dužni uhititi prosvjednike za koje procijene da ometaju javni red i mir, koji su nasilni prema drugim prosvjednicima ili civilima i one koji poduzimaju neke druge kriminalne radnje (Kaminski, 2020).

Kako bi se izbjeglo nasilje, između prosvjednika i prilikom uhićenja, važno je adekvatno komunicirati. Pri tome treba uzeti u obzir komunikaciju između prosvjednika i policije, ali i između samih policijskih službenika koji trebaju jedinstveno djelovati. Pokazalo se kako postoji pet specifičnih interakcija važnih za održavanje mirnog prosvjeda, a to su: poštivanje prostornih granica kako prosvjednika tako i policijskih službenika, dobar policijski menadžment koji se temelji na pravovremenom planiranju strategije i komuniciranju tijekom prosvjeda, izostajanje znakova eskalacije prosvjednika poput nasilja, izostajanje oštećenja imovine i ostalih materijalnih dobara te kvalitetna komunikacija između prosvjednika i policijskih službenika koji osiguravaju prosvjed (Nassauer, 2015).

Međutim, tijekom prosvjeda valja voditi računa i o tri moguća problema, a to su: kontrola prosvjednika, masovna uhićenja i primjena sile. Kontrolu prosvjednika nužno je isplanirati prije početka samog prosvjeda kako bi se znalo na kojem se točno prostoru prosvjed odvija i u kojem se smjeru potencijalno kreće. Također, važno je da policija pravovremeno dobije informacije o svrsi samog prosvjeda kao i o namjerama prosvjednika te, u slučaju da se radi o većem prosvjedu, formira „zaštitne ograde“ kako bi prosvjed protekao u miru bez ometanja ostalih građana. Nadalje, masovna uhićenja prosvjednika često su intenzivno medijski popraćena i samim time izazivaju negativnu reakciju, a nerijetko i osudu javnosti. Najčešće se predlaže da se masovna uhićenja prilikom prosvjeda izbjegavaju dok se ne iscrpe sve alternativne mjere kontroliranja prosvjednika. No, u situacijama kada ipak dođe do masovnih uhićenja javlja se problem zbog toga što za svaku uhićenu osobu policijski službenik mora imati dokaze zašto ju je uhitio što je prilično izazovno u slučajevima višestrukih uhićenja. Na kraju, primjena sile tijekom prosvjeda nužna je u slučajevima nasilnih prosvjeda i onih koji dovode do oštećenja imovine. U takvim slučajevima policijski službenici imaju opciju primijeniti različita sredstva prisile poput stvaranja barikada, korištenja suzavca, vodenih topova ili pojedinačnih uhićenja prosvjednika (Narr i sur., 2006).

S obzirom da prijašnjim istraživanjima nije u potpunosti razjašnjeno koje su to odrednice povezane s (ne)opravdanošću policijske primjene sile ovim istraživanjem nastojati će se utvrditi povezanost različitih karakteristika i stavova sudionika sa slaganjem s policijskim poduzimanjem mjera te s podrškom različitim mjerama sigurnosti tijekom prosvjeda kao i doprinos tih karakteristika i stavova prethodno navedenim kriterijima. Pri tome će se kao kontekst koristiti aktualna problematika u Hrvatskoj vezana uz odnos policije prema prosvjednicima i migrantima.

2. Ciljevi i problemi

Glavni je cilj ovoga istraživanja ispitati pridonose li i u kojem stupnju različite karakteristike i stavovi promatrača percepciji policijske primjene sile kao (ne)opravdane u situaciji prosvjeda za prava migranata.

U skladu s ciljem i nalazima prethodnih istraživanja formirani su sljedeći problemi:

1. Utvrditi doprinose li i u kojem stupnju stavovi prema policiji i migrantima, socijalna dominacija/egalitarizam, osjetljivost na nepravdu, aktivizam/radikalizam, politička orijentacija i religioznost slaganju s policijskim poduzimanjem mjera tijekom prosvjeda za prava migranata.

H1: Stavovi prema policiji i migrantima te prema razumnoj i pretjeranoj primjeni sile doprinose objašnjenju slaganja s policijskim poduzimanjem mjera na način da se osobe pozitivnih stavova prema policiji te prema razumnoj i pretjeranoj primjeni sile i negativnih stavova prema migrantima slažu s policijskim poduzimanjem mjera tijekom prosvjeda za prava migranata.

H2: Socijalna dominacija, egalitarizam, osjetljivost na nepravdu, aktivizam i radikalizam doprinose objašnjenju slaganja s policijskim poduzimanjem mjera na način da se osobe koje su visoko orijentirane socijalnoj dominaciji, nisko orijentirane egalitarizmu, osjetljive na nepravdu te sklone aktivizmu, ali ne i radikalizmu slažu s policijskim poduzimanjem mjera tijekom prosvjeda za prava migranata.

H3: Politička orijentacija i religioznost doprinose objašnjenju slaganja s policijskim poduzimanjem mjera na način da se religiozne osobe desne političke orijentacije slažu s policijskim poduzimanjem mjera tijekom prosvjeda za prava migranata.

2. Utvrditi doprinose li i u kojem stupnju stavovi prema policiji i migrantima, socijalna dominacija/egalitarizam, osjetljivost na nepravdu, aktivizam/radikalizam, politička orijentacija i religioznost podršku različitim mjerama sigurnosti tijekom prosvjeda za prava migranata.

H4: Stavovi prema policiji i migrantima te prema razumnoj i pretjeranoj primjeni sile doprinose podršci različitim mjerama sigurnosti na način da osobe pozitivnih stavova prema policiji te prema razumnoj i pretjeranoj primjeni sile, ali negativnih stavova prema migrantima iskazuju podršku različitim mjerama sigurnosti tijekom prosvjeda za prava migranata.

H5: Socijalna dominacija, egalitarizam, osjetljivost na nepravdu, aktivizam i radikalizam doprinose podršci različitim mjerama sigurnosti na način da osobe koje su visoko orijentirane socijalnoj dominaciji, nisko orijentirane egalitarizmu, osjetljive na nepravdu, sklone aktivizmu, ali ne i radikalizmu iskazuju podršku različitim mjerama sigurnosti tijekom prosvjeda za prava migranata.

H6: Politička orijentacija i religioznost doprinose podršci različitim mjerama sigurnosti na način da religiozne osobe desne političke orijentacije iskazuju podršku različitim mjerama sigurnosti tijekom prosvjeda za prava migranata.

3. Metoda

3.1. Sudionici

U istraživanju je sudjelovalo ukupno 598 sudionika, no analiza je provedena na 404 sudionika s obzirom da dio upitnika nije bio potpuno i/ili valjano ispunjen.

Tablica 1. Osnovne sociodemografske karakteristike sudionika

	<i>N</i>	%
Spol		
muški	93	23,1
ženski	305	75,9
ostalo	4	0,9
Dob		
18 – 25	231	57,8
26 – 45	103	25,8
46 - 69	66	16,5
Mjesto stanovanja po broju stanovnika		
do 5000 stanovnika	79	19,6
5000 – 10 000 stanovnika	52	12,9
10 000 – 50 000 stanovnika	74	18,4
50 000 – 100 000 stanovnika	53	13,1
više od 100 000 stanovnika	145	36,0
Najviši završeni stupanj obrazovanja		
osnovna škola	2	0,5
srednja škola	141	35,0
viša ili visoka škola	260	64,5
Zanimanje		
policijski službenici	20	4,9
psiholozi, socijalni pedagozi i sociolozi	141	35,0
pravnici	21	5,2
niti jedno od navedenog	222	55,0

S obzirom na sociodemografske podatke prikazane u Tablici 1 vidljivo je kako su u istraživanju sudjelovale većinom sudionice (305 sudionica; odnosno 75,9%). Raspon dobi kreće se od 18 do 69 godina pri čemu je sudjelovalo najviše sudionika u rasponu od 18 do 25 godina (231 sudionika; odnosno 57,8%).

Od ukupnog broja sudionika njih 145 (36%) većinu svoga života provelo je u gradovima koji broje više od 100 000 stanovnika te većina sudionika ima završenu višu ili visoku školu (260 sudionika; odnosno 64,5%). Najviše je sudjelovalo psihologa, socijalnih pedagoga i sociologa (141 sudionika; odnosno 35%), podjednako pravnika (24 sudionika; odnosno 5,2%) i policijskih službenika (20 sudionika; odnosno 4,9%) dok čak 222 sudionika (55 %) navodi da ne pripadaju niti jednom od zanimanja koje je bilo procijenjeno kao relevantno za temu istraživanja. Pri tome valja napomenuti kako su svi sudionici odabrali samo jedno od ponuđenih zanimanja.

Tablica 2. *Politička orijentacija i religioznost sudionika*

	<i>N</i>	%
Politička orijentacija		
lijevo	144	36,3
centar	183	46,1
desno	70	17,6
Religioznost		
nereligiozni	124	30,9
srednje religiozni	104	25,9
religiozni	173	43,1

Osim sociodemografskih karakteristika, prikupljeni su i podaci sudionika o njihovoj političkoj orijentaciji i stupnju religioznosti. Budući da su sudionici trebali na skali od 0 do 10 procijeniti svoju političku orijentaciju i stupanj religioznosti, zbog lakše interpretacije njihovi su rezultati grupirani u tri skupine. Za političku orijentaciju sudionici koji su procijenili svoj rezultat od 0 do 3 svrstani su u kategoriju ljevice, od 4 do 6 u kategoriju centra, a od 7 do 10 u kategoriju desnice. Za stupanj religioznosti sudionici koji su procijenili svoj rezultat od 0 do 3

svrstani su u kategoriju nereligioznih, od 4 do 6 srednje religioznih, a od 7 do 10 religioznih. Stoga je iz Tablice 2 vidljivo kako prema političkoj orijentaciji većina sudionika pripada centru (183 sudionika; odnosno 46,1%), a najmanje ih pripada desnici (70 sudionika; odnosno 17,6%). Također, najviše sudionika izjasnilo se religioznima (173 sudionika; odnosno 43,1%) dok je podjednak broj nereligioznih (124 sudionika; odnosno 30,9%) i srednje religioznih sudionika (104 sudionika; odnosno 25,9%).

3.2. Instrumenti

1. Skala orijentacije socijalnoj dominaciji – skraćena verzija (Social Dominance Orientation – Ho, i sur., 2015) sastoji se od osam čestica od kojih četiri čestice pripadaju subskali dominacije, a četiri čestice subskali egalitarizma. Subskala dominacije mjeri stupanj u kojem pojedinac smatra da jedna grupa treba dominirati društvom odnosno biti superiornija, dok subskala egalitarizma mjeri stupanj u kojem pojedinac smatra da sve grupe u društvu trebaju biti jednake (Ho i sur., 2015). Slaganje s pojedinom tvrdnjom izražava se na skali od 5 stupnjeva (1 – uopće se ne slažem, 5 – u potpunosti se slažem) pri čemu viši rezultat na subskali dominacije upućuje na veći stupanj slaganja s dominiranjem pojedine grupe u društvu, a veći stupanj na subskali egalitarizma upućuje na veći stupanj slaganja s time da sve grupe trebaju biti jednake u društvu. Iako je ovim istraživanju nakon provedene faktorske analize dobiveno kako se u podlozi orijentacije socijalnoj dominaciji nalazi jedan faktor kojim se objašnjava 46,84 % varijance što nije u skladu s nekim prijašnjim istraživanjima koja navode postojanje dvofaktorske strukture ove skale (Maričić i sur., 2008) odlučeno je da će se s obzirom na teorijsku raspodjelu čestica i lakšu interpretaciju rezultata zadržati dvofaktorsko rješenje: socijalna dominacija ($\alpha = ,84$) i egalitarizam ($\alpha = ,83$).

2. Skala osjetljivosti na nepravdu – skraćena verzija (The Justice Sensitivity Inventory – Baumert, i sur., 2014) sastoji se od dvije čestice kojima se mjeri stupanj osjetljivosti na nepravdu kada je sudionik stavljen u ulogu promatrača odnosno kada svjedoči nepravdi koja je nanesena drugoj osobi. U ovom istraživanju korištene su čestice koje se odnose na perspektivu promatrača: „*Smeta mi kad je nekome lošije nego drugima bez nekog opravdanog razloga.*“ i „*Smeta mi kad se netko mora namučiti za ono do čega drugi lako dođu.*“ te se slaganje s tvrdnjama izražava na skali od 7 stupnjeva (0 – uopće se ne slažem, 6 – u potpunosti se slažem) pri čemu viši rezultat upućuje na veći stupanj osjetljivosti na nepravdu. Prema Baumert i sur. (2014) pouzdanost skale iznosi $\alpha = ,77$, dok je pouzdanost dobivena u

ovom istraživanju nešto slabija $\alpha = ,66$. Faktorskom analizom potvrđena je jednofaktorska struktura pri čemu jedan faktor objašnjava 74,7% varijance.

3. *Skala percepcije policije (Perceptions of Police Scale – Nadal i Davidoff, 2015)* sastoji se od 12 čestica koje mjere percepciju policije, a slaganje s pojedinom česticom izražava se na skali od 5 stupnjeva (1 – u potpunosti se ne slažem, 5 – u potpunosti se slažem) pri čemu viši rezultat upućuje na pozitivniju percepciju policije. Provedena je faktorska analiza s Varimax rotacijom nakon koje prvi faktor objašnjava 47,59% varijance, a drugi faktor 27,99% varijance. Rezultati faktorske analize u skladu su s očekivanjima budući da se Skala percepcije policije sastoji od dvije subskale: opći stavovi prema policiji ($\alpha = ,95$) i percepcija postupanja policije ($\alpha = ,87$).

4. *Upitnik stavova prema razumnoj i pretjeranoj upotrebi sile (Attitudes towards police reasonable and excessive use of force – Greber i Jackson, 2017)* osmišljen je u navedenom istraživanju u svrhu mjerenja stupnja slaganja s policijskom primjenom razumne i pretjerane sile. Sastoji se od 10 tvrdnji od kojih 5 opisuje razumnu primjenu sile, a 5 pretjeranu primjenu sile. Stupanj slaganja s pojedinom tvrdnjom izražava se na skali od 7 stupnjeva (1 – u potpunosti se ne slažem, 7 – u potpunosti se slažem) pri čemu kod čestica koje se odnose na razumnu primjenu sile viši rezultat upućuje na slaganje s razumnom primjenom sile policije dok kod čestica koje se odnose na pretjeranu primjenu sile viši rezultat upućuje na slaganje s pretjeranom primjenom sile policije (Greber i Jackson, 2017). Faktorskom analizom s Varimax rotacijom potvrđena je dvofaktorska struktura ovog upitnika. Prvi faktor objašnjava 30,26% varijance, a drugi faktor 28,4% varijance što je u skladu s rezultatima Greber i Jacksona (2017) koji navode kako se ovaj upitnik sastoji od dvije subskale: razumna primjena sile ($\alpha = ,83$) i pretjerana primjena sile ($\alpha = ,79$).

5. *Skala stavova prema migrantima (Attitudes towards immigration – Lewin-Epstein i Levanon, 2005)* sastoji se od 5 tvrdnji te sudionici trebaju izraziti stupanj slaganja s pojedinom tvrdnjom na skali od 11 stupnjeva (0 – uopće se ne slažem, 10 – u potpunosti se slažem). Primjer čestice je: „Što mislite je li za hrvatsko gospodarstvo loše ili dobro da se migranti doseljavaju i nastanjuju u Hrvatskoj?“. Faktorskom analizom potvrđena je jednofaktorska struktura pri čemu faktor objašnjava 79,12% varijance te je ukupni rezultat izračunat kao prosječna vrijednost odgovora na svim česticama. Pouzdanost skale je izvrsna $\alpha = ,93$.

6. *Skala namjere aktivizmu i radikalizmu (Activism and Radicalism Intention Scale – Moskaleiko i McCauley, 2009)* sastoji se od 8 tvrdnji od kojih prvih 4 mjeri namjeru aktivizmu, a zadnjih 4 namjeru radikalizmu, a stupanj slaganja s pojedinom tvrdnjom izražava se na skali od 11 stupnjeva (0 – uopće nije vjerojatno, 10 – jako vjerojatno). Kod tvrdnji koje mjere namjeru aktivizmu viši rezultat upućuje na višu namjeru za aktivizmom sudionika, dok kod tvrdnji koje mjere namjeru radikalizmu viši rezultat upućuje na višu namjeru za radikalizmom sudionika. Provedena je faktorska analiza s Varimax rotacijom te je u skladu s očekivanjima dobiveno dvofaktorsko rješenje pri čemu prvi faktor aktivizma objašnjava 39,1% varijance, a drugi faktor radikalizma 29,9% varijance. Pouzdanost skale aktivizma iznosi $\alpha = ,86$, a pouzdanost skale radikalizma $\alpha = ,74$ što je u skladu s pouzdanosti koju su dobili Moskaleiko i McCauley (2009).

7. *Skala povijesti agresivnog ponašanja (Life History of Aggression Scale – Coccaro i sur., 1997)* sastoji se od 3 subskale: subskala agresivnog ponašanja, subskala antisocijalnog ponašanja i subskala agresivnog ponašanja usmjerenog na sebe. U ovom istraživanju korištena je subskala agresivnog ponašanja koja je namijenjena mjerenju dosadašnjih agresivnih ponašanja te se sastoji od 5 tvrdnji u kojima sudionici trebaju što iskrenije procijeniti čestinu navedenih događaja u njihovom životu (0 – nikada, 1, 2, 3, 4, 5 ili više puta). Faktorskom analizom izlučen je jedan faktor koji objašnjava 44% varijance što je u skladu s očekivanjima budući da je ova subskala namijenjena mjerenju jednog konstrukta, agresije. Međutim, pouzdanost dobivena ovim istraživanjem ($\alpha = ,68$) slabija je od pouzdanosti koju su dobili Coccaro, Berman i Kavoussi (1997) ($\alpha > ,80$).

8. *Priča o prosvjedu* preuzeta je iz istraživanja Metcalfe i Pickett (2020), a iako u originalnom radu postoji nekoliko različitih verzija vinjeta, za potrebe ovog diplomskog rada korištena je samo jedna verzija. Naime, na temelju rezultata njihovog istraživanja konstruirana je priča u kojoj je opisan prosvjed za prava migranata koji je brojio nekoliko stotina prosvjednika od kojih je većina bila nenaoružana, ali je navedeno kako su neki prosvjednici mogli posjedovati oružje. Također, navedeno je kako je u prosvjedu došlo do zastoja u prometu, manje materijalne štete i nasilja. Nakon priče sudionicima su postavljena dva pitanja preuzeta iz istog rada. Prvo pitanje odnosi se na policijsko poduzimanje mjera sigurnosti u opisanom prosvjedu pri čemu sudionici trebaju izraziti svoje mišljenje na skali od 11 stupnjeva (0 – policija ne bi ništa trebala poduzeti i trebala bi dopustiti da se prosvjed i dalje neometano odvija, 10 – policija bi odmah trebala prekinuti prosvjed i rastjerati prosvjednike). Drugo pitanje sastoji se od 4 čestice te se odnosi na protiviljenje različitim policijskim poduzimanjem

mjera sigurnosti prilikom prosvjeda pri čemu sudionici trebaju na skali od 5 stupnjeva procijeniti koliko se protive ili podržavaju te mjere (1 – u potpunosti se protivim, 5 – u potpunosti podržavam) (Metcalfé i Pickett, 2020). Faktorskom analizom čestica policijskog poduzimanja mjera sigurnosti dobiveno je jednofaktorsko rješenje pri čemu taj faktor objašnjava 64,97% varijance što je u skladu s podacima koje su dobili Metcalfe i Pickett (2020). Također, pouzdanost dobivena ovim istraživanjem ($\alpha = ,82$) u skladu je s očekivanom pouzdanosti ($\alpha = ,91$).

Ukupni rezultati na svim (sub)skalama formirani su kao prosječna vrijednost odgovora na česticama tih (sub)skala.

9. *Sociodemografski podaci* prikupljeni za potrebe ovog istraživanja uključuju spol, dob, broj stanovnika u mjestu u kojem je sudionik proveo većinu života, najvišu završenu razinu obrazovanja (osnovna, srednja, viša ili visoka škola), zanimanje, religioznost i političku orijentaciju. Podaci o broju stanovnika u mjestu u kojem je sudionik proveo većinu života prikupljeni su pitanjem „*Koliko stanovnika ima mjesto/grad u kojem ste proveli većinu života?*“ te su sudionici bili u mogućnosti odabrati jedan od 5 ponuđenih odgovora (do 5000 stanovnika, 5000 – 10 000 stanovnika, 10 000 – 50 000 stanovnika, 50 000 – 100 000 stanovnika i više od 100 000 stanovnika). Nadalje, podaci o zanimanju prikupljeni su pitanjem „*Školujete li se za neko od navedenih zanimanja ili je već Vaše trenutno zanimanje neko od navedenih?*“ kako bi se u kategoriju pojedinog zanimanja uključili sudionici koji već rade u tom području kao i sudionici koji se još obrazuju za navedeno zanimanje. Pri tome su sudionici imali mogućnost odabrati maksimalno dva i minimalno jedno zanimanje koja su uključivala policijske službenike, humanistička zanimanja (psiholog, socijalni pedagog i sociolog), pravnike te niti jedno od navedenog. To pitanje je uvršteno jer je pretpostavljeno kako će osobe tih zanimanja biti više senzibilizirane za temu istraživanja. Religioznost je mjerena pitanjem: „*Bez obzira na to pripadate li ili ne nekoj određenoj religiji, što biste rekli koliko ste religiozni?*“ te su sudionici na skali od 0 – uopće nisam religiozan/na do 10 – u potpunosti sam religiozan/na trebali procijeniti svoj stupanj religioznosti. Politička orijentacija je mjerena pitanjem: „*Općenito, kako biste najbolje opisali svoju političku orijentaciju?*“ te su sudionici na skali od 0 – vrlo lijeva do 10 – vrlo desna trebali procijeniti smjer svoje političke orijentacije.

3.3. Postupak

Istraživanje je provedeno online anketom konstruiranom za potrebe ovog diplomskog rada korištenjem IKA.si platforme. Prije provedbe samog istraživanja dobivena su dopuštenja autora za korištenje upitnika te su svi upitnici koji su bili na engleskom jeziku prevedeni na hrvatski jezik za potrebe ovog istraživanja. Poveznica s pozivom za sudjelovanje u istraživanju podijeljena je putem društvenih mreža i osobnih kontakata te je vrijeme ispunjavanja ankete variralo između 10 i 20 minuta. Na početku ankete sudionicima je u uputi objašnjen cilj istraživanja, sadržaj ankete i način odgovaranja. Također je istaknuto kako je anketa u potpunosti anonimna te da će podaci biti obrađeni na grupnoj razini i isključivo u znanstvene svrhe. Sudionici nigdje nisu trebali navoditi svoje ime, prezime i ostale osobne podatke, a imali su i mogućnost neodgovaranja na pitanja u anketi. U uputi je također napomenuto kako u ovom istraživanju mogu sudjelovati samo punoljetne osobe te kako se započinjanje ispunjavanja upitnika smatra dokazom punoljetnosti i pristankom na sudjelovanje u istraživanju. Osim toga, istaknuto je kako u bilo kojem trenutku mogu odustati od sudjelovanja u istraživanju te se u tom slučaju njihovi podaci neće uvrstiti u daljnju obradu podataka. U slučaju bilo kakvih nejasnoća ili dodatnog interesa navedeno im je da su nas slobodni kontaktirati.

3. Rezultati

U Tablici koja slijedi prikazani su deskriptivni podaci rezultata sudionika na (sub)skalama.

Tablica 3. *Deskriptivni podaci rezultata sudionika na (sub)skalama*

	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Teorijski raspon na skali odgovora</i>
Socijalna dominacija			
Dominacija	2,11	,88	1-5
Egalitarizam	4,17	,72	1-5
Osjetljivost na nepravdu	4,42	,73	1-5
Percepcija policije			
Opći stavovi	3,23	,87	1-5
Percepcija policijskog postupanja	2,42	,97	1-5
Primjena sile			
Razumna	4,93	1,30	1-7
Pretjerana	1,41	,71	1-7
Stavovi prema migrantima	5,61	2,67	1-11
Aktivizam i radikalizam			
Aktivizam	5,61	2,78	1-11
Radikalizam	4,19	2,53	1-11
Agresija			
Policijsko poduzimanje mjera tijekom prosvjeda	7,81	2,69	1-11
Podrška različitim mjerama sigurnosti			
Slanje policajaca u zaštitnoj opremi	3,97	1,02	1-5
Postavljanje policijskih barikada	3,90	1,05	1-5
Uporaba policijskih sredstava prisile	2,39	1,23	1-5
Uhićenje prosvjednika	2,38	1,24	1-5

S obzirom na rezultate prikazane u Tablici 3 vidljivo je kako su sudionici visoko orijentirani egalitarizmu, to jest jednakosti između grupa ($M = 4,17$) te su nisko orijentirani dominaciji pojedine grupe u društvu ($M = 2,11$). Kod sudionika je značajno istaknutija orijentacija jednakosti među skupinama nego orijentacija dominaciji pojedine skupine u društvu ($t(403) = -28,42, p < ,05$) te se može zaključiti kako su sudionici dosta osjetljivi na nepravdu ($M = 4,42$).

Percepcija postupanja policije je blago negativna ($M = 2,42$) dok opći stavovi prema policiji nisu ni negativni ni pozitivni ($M = 3,23$). Provedeni t-test ($t(403) = 23,51, p < ,05$) je pokazao kako je opći stav prema policiji statistički značajno pozitivniji nego stav prema postupanju policije. Kada je u pitanju primjena sile policije, sudionici više opravdavaju razumnu ($M = 4,93$) od pretjerane sile ($M = 1,41$) ($t(403) = 56,45, p < ,05$).

Nadalje, prosječni stavovi prema migrantima nisu ni negativni ni pozitivni ($M = 5,61$) te su sudionici statistički značajno više skloniji aktivizmu ($M = 5,61$) nego radikalizmu ($M = 4,19$) ($t(403) = 10,47, p < ,05$). Pri tome je iz podataka vidljivo kako sudionici navode prilično nizak prosječni rezultat na subskali agresivnog ponašanja ($M = 2,74$).

Sudionici u prosjeku smatraju kako bi policija tijekom opisanog prosvjeda trebala poduzeti mjere i rastjerati prosvjednike ($M = 7,81$), ali općenito niti podržavaju niti se protive različitim mjerama sigurnosti ($M = 3,16$). Pri tome je vidljivo kako od ponuđenih mjera sigurnosti tijekom prosvjeda najviše podržavaju slanje policajaca u zaštitnoj opremi, zatim postavljanje policijskih barikada, dok se najviše protive uporabi policijskih sredstava prisile i uhićenju prosvjednika radi njihovog rastjerivanja.

Tablica 4. *Tablica povezanosti (Spearmanov i Pearsonov koeficijent korelacije) sociodemografskih karakteristika i rezultata na pitanjima vezanim uz prosvjed*

	Politička orijentacija	Religioznost	Dob	Spol	Obrazovanje	Mjesto stanovanja	Policajac	Psiholog, socijalni pedagog, sociolog	Pravnik	Drugo
Policijsko poduzimanje mjera	,279**	,259**	-,004	-,201**	-,068	-,046	,219**	-,109*	,027	,017
Podrška različitim mjerama sigurnosti	,289**	,210**	-,052	-,058	-,404	-,051	,045	-,080	,032	,063

*Napomena: ** $p < ,01$, * $p < ,05$. Spol: 1-muški spol; 2-ženski spol, Zanimanje: 0-nije odabrano zanimanje; 1-odabrano zanimanje.*

U Tablici 4 prikazani su Spearmanov koeficijent korelacije za kategorijalne varijable spola, obrazovanja, mjesta stanovanja i zanimanja te Pearsonov koeficijent korelacije za kontinuirane varijable političke orijentacije, religioznosti i dobi. Vidljivo je kako policijsko poduzimanje mjera tijekom prosvjeda ima statistički značajne pozitivne korelacije s političkom orijentacijom, religioznošću i zanimanjem policajca, a statistički značajne negativne korelacije sa spolom i društveno-humanističkim zanimanjima psihologa, socijalnog pedagoga i sociologa. Naime, s obzirom na statistički značajne korelacije može se zaključiti kako policajci više podržavaju policijsko poduzimanje mjera, dok pripadnici društveno humanističkih zanimanja ne podržavaju policijsko poduzimanje mjera tijekom prosvjeda za prava migranata. Također, veća podrška različitim mjerama sigurnosti tijekom prosvjeda statistički je značajno povezana samo s desnijom političkom orijentacijom i većom religioznošću.

Tablica 5. Prikaz povezanosti (Pearsonov koeficijent korelacije) rezultata na (sub)skalama i rezultata na pitanjima vezanim uz prosvjed

	Osjetljivost na nepravdu	Stavovi prema migrantima	Aktivizam	Radikalizam	Agresija	Opći stavovi prema policiji	Postupanje policije	Razumna sila	Pretjerana sila	Dominacija	Egalitarizam
Policijsko poduzimanje mjera	-,017	-,296**	-,078	-,202	,067	,262**	,172**	,376**	,063	,090	-,122*
Podrška različitim mjerama sigurnosti	-,147**	-,426**	-,126	-,208**	,111*	,350**	,293*	,557**	,364**	,293**	-,263**

Napomena: ** $p < ,01$, * $p < ,05$.

S obzirom na podatke prikazane u Tablici 5 vidljivo je kako su povezanosti između rezultata na (sub)skalama osjetljivosti na nepravdu, stavova prema migrantima, aktivizma, radikalizma, agresije, općih stavova prema policiji, postupanja policije, razumne primjene sile, pretjerane primjene sile, dominacija i egalitarizma i rezultata na pitanjima vezanim uz prosvjed niske do srednje visoke. Policijsko poduzimanje mjera tijekom prosvjeda je u statistički značajnoj pozitivnoj korelaciji s općim stavovima prema policiji, percepcijom postupanja policije i razumno primjenom sile, dok su statistički značajne negativne korelacije utvrđene sa stavovima prema migrantima i egalitarizmom. Nadalje, podrška različitim mjerama sigurnosti tijekom prosvjeda je u statistički značajnoj pozitivnoj korelaciji sa stupnjem agresije, općim stavovima prema policiji, percepcijom postupanja policije, razumno primjenom sile, pretjeranom primjenom sile i dominacijom, dok su statistički značajne

negativne korelacije utvrđene s osjetljivošću na nepravdu, stavovima prema migrantima, radikalizmom i egalitarizmom. Osim toga, valja napomenuti srednje visoku značajnu povezanost ($r = ,601^{**}$) između policijskog poduzimanja mjera i podrške različitim mjerama sigurnosti tijekom prosvjeda na temelju koje se mogu očekivati slični prediktori za oba kriterija.

Tablica 6. Sažetak hijerarhijske regresijske analize za kriterije slaganja s policijskim poduzimanjem mjera i podrške različitim mjerama sigurnosti

Koraci	Kriterij: Policijsko poduzimanje mjera					Kriterij: Policijske mjere sigurnosti				
	β	F	R^2	ΔR^2	$F(R^2)$	β	F	R^2	ΔR^2	$F(R^2)$
1										
Politička orijentacija	,200**					,205**				
Religioznost	,122*	$F(5,387)=11,61^{**}$,130	,130	$F(5,387)=11,61^{**}$,148**	$F(5,387)=14,72^{**}$,160	,160	$F(5,387)=14,72^{**}$
Aktivizam	,032					-,022				
Radikalizam	-,192**					-,182**				
Agresija	,116*					,144**				
2										
Politička orijentacija	,140*					,069				
Religioznost	,081					,109*				
Aktivizam	,068					,062				
Radikalizam	-,207**					-,213**				
Agresija	,091	$F(9,383)=8,98^{**}$,174	,044	$F(4,383)=5,07^{**}$,086	$F(9,383)=16,02^{**}$,274	,114	$F(4,383)=14,1^{**}$
Osjetljivost na nepravdu	,069					-,015				
Stavovi prema migrantima	-,235**					-,301**				
Dominacija	-,049					,110				
Egalitarizam	-,044					-,039				

3 Politička orijentacija	,120*		,016	
Religioznost	,048		,067	
Aktivizam	,043		,029	
Radikalizam	-,093		-,103*	
Agresija	,084		,066	
Osjetljivost na nepravdu	,047		-,025	
Stavovi prema migrantima	-,197**	$F(13,379)=9,16^{**}$,239 ,650	-,206**	$F(4,379)=8,08^{**}$ $F(13,379)=21,27^{**}$,422 ,148 $F(4,379)=24,29^{**}$
Dominacija	-,056		,065	
Egalitarizam	-,040		,005	
Opći stavovi prema policiji	,142		,115	
Postupanje policije	-,060		-,051	
Razumna sila	,236**		,339**	
Pretjerana sila	-,096		,132**	

Napomena: ** $p < ,01$; * $p < ,05$.

Kako bismo odredili prediktore slaganja s policijskim poduzimanjem mjera te podrške različitim mjerama sigurnosti tijekom prosvjeda u hijerarhijskoj regresijskoj analizi, varijable su grupirane tako što smo krenuli od varijabli općih uvjerenja i ponašanja sudionika, zatim stavova prema društvenima skupinama te su na kraju dodani stavovi prema policiji i primjeni sile.

U prvom koraku hijerarhijske regresijske analize uvedene su varijable političke orijentacije, religioznosti, aktivizma, radikalizma i agresije koje zajedno objašnjavaju 13% ukupne varijance slaganja s policijskim poduzimanjem mjera te 16% ukupne varijance podrške različitim mjerama sigurnosti tijekom prosvjeda. Pri tome su se značajnim prediktorima kod oba kriterija pokazale sve varijable uvedene u prvom koraku, osim aktivizma. S obzirom na podatke prikazane u Tablici 6 vidljivo je kako se sudionici koji su desnije političke orijentacije, religiozniji i imaju viši rezultat na subskali agresivnosti ujedno i više slažu s policijskim poduzimanjem mjera te više podržavaju različite mjere sigurnosti tijekom prosvjeda. S druge strane, sudionici koji imaju niži rezultat na subskali radikalizma se više slažu s policijskim poduzimanjem mjera te više podržavaju različite mjere sigurnosti tijekom prosvjeda.

U drugom koraku uvedene su varijable osjetljivosti na nepravdu, stavova prema migrantima, dominacije i egalitarizma kojima je objašnjeno dodatnih 4,4% ukupne varijance slaganja s policijskim poduzimanjem mjera te 11,4% ukupne varijance podrške različitim mjerama sigurnosti tijekom prosvjeda. Značajnim prediktorom uvedenim u drugom koraku kod oba kriterija pokazali su se samo stavovi prema migrantima na način da se sudionici negativnijih stavova prema migrantima više slažu s policijskim poduzimanjem mjera te više podržavaju različite mjere sigurnosti tijekom prosvjeda. Politička orijentacija i radikalizam ostali su značajni prediktori slaganja s policijskim poduzimanjem mjera na način da se sudionici koji su desne političke orijentacije te imaju nižu namjeru radikalizmu ujedno i više slažu s policijskim poduzimanjem mjera tijekom prosvjeda. Dok su značajnim prediktorima podrške različitim mjerama sigurnosti ostali religioznost i radikalizam na način da sudionici koji su religiozniji te imaju nižu namjeru radikalizmu ujedno i više podržavaju različite mjere sigurnosti tijekom prosvjeda.

U trećem, posljednjem koraku uvedene su varijable općih stavova prema policiji, stavova prema postupanju policije, razumne i pretjerane primjene sile kojima je objašnjeno dodatnih 6,5% ukupne varijance slaganja s policijskim poduzimanjem mjera te 14,8% varijance podrške različitim mjerama sigurnosti. Za kriterij slaganja s policijskim poduzimanjem mjera značajnim prediktorom pokazala se samo razumna primjena sile dok su

iz prethodnih koraka značajnim ostali politička orijentacija i stavovi prema migrantima. Pri tome možemo zaključiti kako se sudionici koji podržavaju razumnu primjenu sile policije, koji su desnije političke orijentacije i imaju negativne stavove prema migrantima ujedno i više slažu s policijskim poduzimanjem mjera tijekom prosvjeda. Za kriterij podrške različitim mjerama sigurnosti novododani značajni prediktori su razumna i pretjerana primjena sile, dok su iz prethodnih koraka značajni doprinos zadržali radikalizam i stavovi prema migrantima. Pri tome možemo zaključiti kako sudionici koji više podržavaju razumnu i pretjeranu primjenu sile policije te koji imaju nižu namjeru radikalizmu i negativnije stavove prema migrantima ujedno i više podržavaju različite mjere sigurnosti tijekom prosvjeda.

Na kraju, ovim modelom objašnjeno je ukupno 23,9% varijance slaganja s policijskim poduzimanjem mjera te 42,2% varijance podrške različitim mjerama sigurnosti tijekom prosvjeda za prava migranata.

5. Rasprava

Cilj ovoga istraživanja bio je ispitati doprinos različitih karakteristika i stavova promatrača percepciji policijske primjene sile kao (ne)opravdane u kontekstu društvene akcije u obliku prosvjeda za prava migranata. Pri tome se nastojalo utvrditi koje odrednice doprinose slaganju s policijskim poduzimanjem mjera te podršci različitim mjerama sigurnosti tijekom prosvjeda za prava migranata.

Rezultati ukazuju na to kako sudionici ne iskazuju ni pozitivne ni negativne opće stavove prema policiji dok je percepcija postupanja policije blago negativna. Naime, opći stavovi prema policiji temelje se na povjerenju u policiju koje je u ovom slučaju osrednje. Dobiveni rezultati su donekle sukladni rezultatima prethodnih istraživanja. Primjerice, prema Pilarovom barometru iz 2014., 2015. i 2016. godine povjerenje hrvatskih građana u policiju nije se znatno promijenilo kroz tri godine istraživanja već je ostalo srednje izraženo, a Butković i suradnici (2019) u svojem su istraživanju dobili uglavnom pozitivnu percepciju policije te su zaključili kako većina sudionika nije imala neugodno iskustvo s policijom. Slično navedenom i Franc i Međugorac (2015) su utvrdili kako mladi u Hrvatskoj iskazuju nisko povjerenje u institucije pri čemu najviše povjerenja imaju u vojsku i policiju, a najmanje u političke stranke i političare. Rezultati prethodnih istraživanja su pokazali kako postoji izrazita varijacija u percepciji policije između različitih europskih država pri čemu najviše povjerenja iskazuju osobe iz skandinavskih zemalja dok najniže povjerenje iskazuju sudionici iz država Istočne Europe (Kaariainen, 2014). Razlog tome prvenstveno je kvaliteta vladajuće strukture u državi koja se često mjeri kroz percepciju korupcije. Pokazalo se kako oni pojedinci koji smatraju kako je korupcija veoma zastupljena u njihovoj državi ujedno iskazuju i manje povjerenja u policiju (Boda i Medve-Balint, 2017). S obzirom da se percepcija postupanja policije temelji na percepciji njene legitimnosti (Nadal i Davidoff, 2015), rezultati dobiveni u ovom istraživanju ukazuju kako sudionici ne smatraju da su policijski službenici pravedni prilikom poduzimanja različitih akcija. Sun i suradnici (2016) navode kako osobe desničarskih političkih uvjerenja iskazuju veći stupanj povjerenja u policiju, a s obzirom da je takvih u ovom istraživanju manjina očekivano je i manje izraženo povjerenje u policiju. Sukladno navedenom, u ovome je istraživanju utvrđena i značajna korelacija između većeg povjerenja u policiju i desne političke orijentacije. Također, Rimac (2000) navodi kako povjerenje u institucije, pa tako i u policiju, u Hrvatskoj značajno ovisi ne samo o političkoj orijentaciji već i o tome koja je politička stranka na vlasti. Naime, ukoliko je na vlasti stranka

desničarskih uvjerenja onda će i građani desne političke orijentacije biti zadovoljniji političkim sustavom u Hrvatskoj te samim time imati i više povjerenja u institucije.

Nadalje, sudionici ovoga istraživanja uglavnom se slažu s razumnom primjenom sile policije, ali se ne slažu s pretjeranom primjenom sile što je i očekivano budući da se razumna primjena sile odnosi na primjenu sile u skladu sa zakonom dok se pretjerana primjena sile odnosi na primjenu sile izvan zakonskih regulativa. Međutim, ponekad je teško odrediti razliku između razumne i pretjerane primjene sile budući da postoje specifične izrazito nasilne situacije u kojima se može ukazati potreba za pretjeranom primjenom sile. Pri tome postoje tri glavna načela koja određuju primjenu sile u tim situacijama, a to su potreba, proporcionalnost i predostrožnost (Gulati, 2021). Potreba znači da policijski službenici primjenjuju silu u situacijama kada ne postoje alternativni načini rješavanja problema, proporcionalnost upućuje na to da primjena sile treba biti proporcionalna težini djela koje je osoba počinila, dok se predostrožnost odnosi na detaljno planiranje i razradu taktika policijskih službenika prije nego što kreću u akciju (Gulati, 2021). Bradford i suradnici (2017) navode kako pojedinci koji su zadovoljniji policijom i imaju više povjerenja u policiju ujedno u većem stupnju opravdavaju policijsku primjenu sile. Ovakvi nalazi potvrđeni su i u ovom istraživanju jer su dobivene značajne pozitivne korelacije između razumne primjene sile i općih stavova prema policiji kao i između razumne primjene sile i percepcije postupanja policije.

Stavovi prema migrantima u ovom su istraživanju blago negativni što je u skladu s nalazima dosadašnjih istraživanja. Naime, građani Republike Hrvatske uglavnom iskazuju negativne stavove prema tražiteljima azila i migrantima jer ih najčešće doživljavaju kao socioekonomsku, sociokulturalnu i društvenu prijetnju pri čemu negativnije stavove izražavaju osobe desne političke orijentacije (Čaičić-Kumpes i sur., 2012; Župarić-Iljić i Gregurović, 2013). Također, utvrđeno je kako je kod stanovnika europskih država u podlozi negativnih stavova prema migrantima zapravo strah od migranata te percepcija njihove povezanosti s povećanjem nasilnih kaznenih djela unutar države (Ceobanu, 2011). Kupper i suradnici (2010) istraživanjem predrasuda došli su do zaključka kako je socijalna dominacija značajan prediktor diskriminativnih stavova prema migrantima na način da osobe koje su visoko orijentirane k socijalnoj dominaciji imaju tendenciju negativnijih stavova prema migrantima što je sukladno i rezultatima ovoga istraživanja budući da je utvrđena značajna negativna korelacija između stavova prema migrantima i orijentacije socijalnoj dominaciji. S druge strane, značajna pozitivna korelacija utvrđena je između stavova prema migrantima i

egalitarizma što u svojem istraživanju potvrđuju i Hindriks i suradnici (2014) koji nalaze kako pojedinci koji su visoko na subskali egalitarizma iskazuju nizak ili nikakav stupanj diskriminacije migranata. Rezultati ovoga istraživanja u skladu su s nalazima Maričić i suradnika (2008) koji navode kako su građani Republike Hrvatske nisko orijentirani socijalnoj dominaciji. Najizraženiju orijentaciju socijalnoj dominaciji iskazuju muškarci, osobe starije životne dobi, nižeg obrazovanja i nižih materijalnih prihoda, a orijentaciju k egalitarizmu više iskazuju žene, religiozne osobe te osobe lijeve političke orijentacije (Maričić i sur., 2008). Sukladno navedenim nalazima, u ovom istraživanju utvrđena je značajna korelacija između muškog spola i orijentacije socijalnoj dominaciji kao i između desne političke orijentacije i socijalne dominacije.

Nadalje, sudionici ovoga istraživanja iskazuju prosječno izraženu namjeru aktivizmu te su ujedno skloniji aktivizmu nego radikalizmu. S obzirom da aktivizam uključuje sudjelovanje u legalnoj nenasilnoj političkoj akciji ili prosvjedu, a radikalizam sudjelovanje u često ilegalnoj i nasilnoj akciji ili prosvjedu (Moskalenko i McCauley, 2009), razumljivo je kako su sudionici ovoga istraživanja skloniji sudjelovanju u nenasilnim akcijama. Osim toga, u Republici Hrvatskoj će se u ponašanja građanskog aktivizma prije upustiti muškarci i osobe više naobrazbe, dok se religioznost i politička orijentacija nisu pokazali značajnima (Franc i sur., 2007). Međutim, u ovome istraživanju utvrđena je značajna korelacija između lijeve političke orijentacije i više namjere radikalizmu kao i između nereligioznosti i više namjere radikalizmu. Također, sukladno ostalim rezultatima pokazalo se kako sudionici nisu baš skloni agresiji budući da prosječnu čestinu agresivnih ponašanja u svom dosadašnjem životu procjenjuju na manje od tri puta.

Sudionici ovoga istraživanja uglavnom se slažu s policijskim poduzimanjem mjera tijekom prosvjeda za prava migranata pri čemu najviše podržavaju mjere slanja policajaca u zaštitnoj opremi i postavljanje policijskih barikada, a najmanje podržavaju uhićenje prosvjednika kao i upotrebu policijskih sredstava prisile. Dobiveni rezultati u skladu su s nalazima Metcalfe i Pickett (2020) koji navode kako slaganje s policijskim poduzimanjem mjera i podrška različitim mjerama sigurnosti tijekom prosvjeda ovisi o tome koje mjere policija namjerava poduzeti. U njihovom istraživanju provedenom na punoljetnim građanima Sjedinjenih Američkih Država dobiveno je kako su sudionici najviše podržavali mjere postavljanja barikada i osiguravanja granica prosvjeda, dok je manji broj sudionika podržao mjere rastjerivanja i uhićenja prosvjednika te primjenu sile. U ovom istraživanju dobiveno je kako sudionici koji imaju pozitivne stavove prema policiji i postupanju policije, koji imaju

negativne stavove prema migrantima i nisku orijentaciju k egalitarizmu, koji su desne političke orijentacije i religiozni te koji podržavaju razumnu primjenu sile ujedno više podržavaju policijsko poduzimanje mjera tijekom prosvjeda. Također, podršku različitim mjerama sigurnosti tijekom prosvjeda više iskazuju agresivniji sudionici, pozitivnijih stavova prema policiji i postupanju policije, koji se slažu s razumnom i pretjeranom primjenom sile te koji su više orijentirani k socijalnoj dominaciji. S druge strane, oni sudionici koji su osjetljiviji na nepravdu, koji imaju pozitivnije stavove prema migrantima te koji su usmjereniji radikalizmu i orijentirani k egalitarizmu iskazuju manju podršku različitim mjerama sigurnosti tijekom prosvjeda za prava migranata.

U prvom koraku hijerarhijske regresijske analize značajni prediktori bili su politička orijentacija, religioznost, namjera radikalizmu i stupanj agresije kod oba kriterija. Na temelju rezultata može se zaključiti kako desna politička orijentacija, viši stupanj religioznosti, smanjena namjera radikalizmu i češće dosadašnje agresivno ponašanje značajno predviđaju slaganje s policijskim poduzimanjem mjera te podršku različitim mjerama tijekom prosvjeda. Dio rezultata u skladu je s nalazima Roberts i suradnika (2017) koji navode kako desna politička orijentacija i visoki stupanj agresivnosti predviđaju podršku policijskom poduzimanju mjera tijekom prosvjeda kod stanovnika Južnoafričke Republike. Također, Yildirim (2016) navodi kako religiozniji pojedinci imaju pozitivniju percepciju pravnog sustava u državi i policije te se samim time može zaključiti kako je vjerojatnije da će se ti pojedinci više slagati s policijskim poduzimanjem mjera, ali i podržavati različite mjere sigurnosti. Isto tako, s obzirom da osobe desne političke orijentacije općenito imaju više povjerenja u policiju (Sun i sur., 2016; Rimac, 2000) razumljivo je kako će se ti pojedinci više slagati s policijskim poduzimanjem mjera tijekom prosvjeda. Značajni prediktori slaganja s policijskim poduzimanjem mjera u drugom su koraku ostali politička orijentacija i radikalizam, dok su značajni prediktori podrške različitim mjerama sigurnosti tijekom prosvjeda ostali religioznost i radikalizam. Od nadodanih prediktora kod oba kriterija značajnima su bili stavovi prema migrantima i to na način da se negativnim stavovima prema migrantima može predvidjeti veće slaganje s policijskim poduzimanjem mjera te podrška različitim mjerama sigurnosti tijekom prosvjeda. Metcalfe i Pickett (2020) navode kako se na temelju rasne ogorčenosti može predvidjeti policijsko poduzimanje mjera tijekom prosvjeda što je djelomično u skladu i s nalazima ovog istraživanja. Sukladno tome, Radburn (2017) navodi kako će pojedinci koji se snažno identificiraju s grupom ljudi koja sudjeluje u prosvjedu pružati manju podršku poduzimanju mjera sigurnosti, dok će oni pojedinci koji se

snažnije identificiraju s policijom pružati i veću podršku policijskom poduzimanju mjera sigurnosti tijekom prosvjeda. Na temelju ovih nalaza mogu se objasniti i rezultati ovoga istraživanja budući da su sudionici iskazivali uglavnom negativne stavove prema migrantima te se samim time nisu mogli snažno identificirati sa skupinom ljudi koja se bori za prava migranata u opisanom prosvjedu. Osim toga, dosadašnjim istraživanjima utvrđeno je kako građani Republike Hrvatske iskazuju uglavnom negativne stavove prema migrantima (Čaičić-Kupmes i sur., 2012; Župarić-Iljić i Gregurović, 2013; Deković, 2020) što je u skladu i s nalazima ovoga istraživanja. Stavovi prema migrantima ostali su značajni prediktori kod oba kriterija i u posljednjem koraku analize, za kriterij slaganja s policijskim poduzimanjem mjera značajnim prediktorom ostala je još politička orijentacija, dok je za kriterij podrške različitim mjerama sigurnosti značajnim ostao doprinos radikalizma. Od nadodanih prediktora za kriterij slaganja s policijskim poduzimanjem mjera značajnom je bila podrška razumnoj primjeni sile na način da se sudionici koji podržavaju razumnu primjenu sile više slažu s policijskim poduzimanjem mjera, dok su za kriterij podrške različitim mjerama sigurnosti značajnim bili podrška razumnoj i pretjeranoj primjeni sile i to na način da sudionici koji podržavaju razumnu i pretjeranu primjenu sile ujedno i više podržavaju različite mjere sigurnosti tijekom prosvjeda. Sukladno navedenome Roberts i suradnici (2017) navode kako i stanovnici Južnoafričke Republike koji općenito više podržavaju policijsku primjenu sile ujedno i više podržavaju različite mjere sigurnosti tijekom prosvjeda. Međutim, nekim dosadašnjim istraživanjima (Lydon, 2018; Perry, 2020) utvrđeno je kako se na temelju percepcije policijske legitimnosti i općih stavova prema policiji može značajno predvidjeti podrška policijskom poduzimanju različitih mjera sigurnosti tijekom prosvjeda kao i suradnja prosvjednika s policijom što se nije pokazalo značajno u ovome istraživanju.

Kada je kriterijska varijabla bila mjera korištenja sredstava prisile policijskih službenika tijekom prosvjeda za prava migranata značajni prediktori bili su stavovi prema migrantima te slaganje s razumnom i pretjeranom primjenom sile. Naime, Carter i Corra (2016) navode kako rasna uvjerenja značajno predviđaju stavove prema policijskoj primjeni sile i to na način da osobe negativnih rasnih uvjerenja te negativnih stavova prema migrantima i doseljenicima podržavaju policijsku primjenu sile u specifičnim situacijama koje uključuju ove skupine ljudi. Stoga možemo zaključiti kako su naši rezultati u skladu s ovim nalazima budući da se pokazalo kako će sudionici negativnih stavova prema migrantima pružati veću podršku korištenju sredstava prisile policijskih službenika tijekom kontroliranja prosvjeda. Osim toga, sudionici koji se općenito više slažu s policijskom primjenom i razumne i pretjerane sile ujedno i više podržavaju korištenje sredstava prisile kao mjere sigurnosti tijekom prosvjeda što je bilo očekivano. Thompson i Lee (2004) svojim su istraživanjem došli do zaključka kako kontekst neke situacije značajno utječe na slaganje s policijskom primjenom sile. Naime, u situacijama koje mogu rezultirati nasiljem ili predstavljaju opasnost po građane pojedinci će se više slagati s policijskim poduzimanjem različitih mjera sigurnosti, a samim time i s primjenom sile. U kontekstu prosvjeda opisanog u ovom istraživanju u kojem postoji mogućnost da neki prosvjednici posjeduju oružje, gdje je došlo do manje materijalne štete i nekoliko manjih donekle nasilnih incidenata razumljivo je kako neki sudionici podržavaju policijsku primjenu sile te se na temelju slaganja s policijskom primjenom sile može predvidjeti i njihova podrška korištenju sredstava prisile prilikom kontroliranja prosvjeda.

5.1. Ograničenja i prijedlozi za buduća istraživanja

Potrebno je spomenuti nekoliko nedostataka ovoga istraživanja od kojih se prvi odnosi na način prikupljanja podataka. Naime, poveznica na istraživanje poslana je sudionicima putem društvenih mreža i osobnih kontakata što uzorak čini neprobabilističkim i prigodnim. Istraživanje je provedeno online putem zbog čega je teško kontrolirati jesu li neki sudionici ispunili upitnik više puta te jesu li iskreno i pažljivo odgovarali na pitanja. Osim toga, uzorak je dosta homogen budući da prevladavaju osobe ženskog spola, mlađe životne dobi do 25 godina te visoke stručne spreme. Stoga bi prijedlog za buduća istraživanja bio pokušati podjednako obuhvatiti punoljetne osobe različitih životnih dobi, spola te različitog stupnja obrazovanja kako bi se mogle analizirati razlike između skupina u kriterijskim varijablama. Ovim istraživanjem pokušali su se obuhvatiti sudionici različitih zanimanja (policijski službenici, pravnici i osobe društveno-humanističkih zanimanja), no budući da je uzorak prigodan nije dobivena dovoljno heterogena slika sudionika prema zanimanjima zbog čega nije bilo moguće provjeriti razliku između pojedinaca različitih zanimanja u karakteristikama i stavovima koji (ne)opravdavaju policijsku primjenu sile. Stoga bi bilo dobro u budućim istraživanjima pokušati obuhvatiti osobe različitih zanimanja kako bi se mogle ispitati razlike s obzirom na različita obilježja zanimanja. Također, s obzirom da su ciljani uzorak bili punoljetni građani Republike Hrvatske u budućim istraživanjima trebalo bi pokušati obuhvatiti što više sudionika iz različitih dijelova države.

U brojnim radovima istraživana je i uloga medija kako u nastanku prosvjeda tako i u stavovima prema policijskim mjerama sigurnosti poduzetima za vrijeme prosvjeda. Budući da su brojni istraživači zaključili kako mediji imaju važnu posredujuću ulogu između samog prosvjeda i stavova građana o policijskom poduzimanju mjera tijekom istog (Wilkes i sur., 2010; Wisler i Giugni, 1999; Greer i McLaughlin, 2010) valjalo bi taj odnos istražiti i u kontekstu prosvjeda u Hrvatskoj. Osim toga, u ovom istraživanju radikalizam se pokazao kao značajan prediktor u prvim koracima obje hijerarhijske regresijske analize, dok se u drugim istraživanjima radikalizam uopće ne spominje kao prediktor. Stoga bi trebalo detaljnije istražiti ulogu radikalizma u objašnjenju slaganja s policijskim poduzimanjem mjera tijekom prosvjeda.

Nadalje, budućim bi istraživanjima bilo dobro obuhvatiti i druge situacije, a ne samo društvenu akciju u obliku prosvjeda. Korisno bi bilo istražiti karakteristike i stavove promatrača koji utječu na percepciju policijske primjene sile kao (ne)opravdane prilikom promatranja interakcije policijskog službenika i osumnjičenika. Pri tome bi bilo dobro uzeti u

obzir ponašanje i karakteristike kako policajca tako i osumnjičenika te ispitati moderiraju li oni odnos stavova promatrača i njihove percepcije (ne)opravdanosti policijske primjene sile. Na kraju, ovo područje nije toliko zastupljeno u hrvatskim istraživanjima stoga bi svakako bilo dobro nastaviti u ovome smjeru istraživati percepciju policije, policijsko poduzimanje mjera sigurnosti kao i policijsku primjenu sile kako bi se došlo do novih spoznaja.

6. Zaključak

Cilj ovoga istraživanja bio je ispitati pridonose li i u kojem stupnju različite karakteristike i stavovi promatrača percepciji (ne)opravdanosti policijske primjene sile tijekom prosvjeda za prava migranata. Nakon provedenih hijerarhijskih regresijskih analiza možemo zaključiti kako se na temelju odabranih prediktora može objasniti 23,9% varijance slaganja s policijskim poduzimanjem mjera i 42,2% varijance podrške različitim mjerama sigurnosti tijekom prosvjeda za prava migranata.

Kao odrednice koje značajno doprinose objašnjenju slaganja s policijskim poduzimanjem mjera tijekom prosvjeda utvrđene su: politička orijentacija, stavovi prema migrantima i slaganje s razumnom primjenom sile. Naime, pokazalo se kako se na temelju desne političke orijentacije, negativnih stavova prema migrantima i slaganja s razumnom primjenom sile može predvidjeti veće slaganje s policijskim poduzimanjem mjera tijekom prosvjeda za prava migranata.

Kao odrednice koje značajno pridonose objašnjenju podrške različitim mjerama sigurnosti tijekom prosvjeda za prava migranata utvrđene su: slaganje s razumnom i pretjeranom primjenom sile, smanjena namjera radikalizmu i negativni stavovi prema migrantima.

Na kraju možemo zaključiti kako su stavovi prema migrantima te slaganje s razumnom i pretjeranom primjenom sile najznačajnije odrednice (ne)opravdanosti policijske primjene sile u kontekstu društvene akcije u obliku prosvjeda za prava migranata. Pri tome sudionici negativnih stavova prema migrantima te snažnijeg slaganja s razumnom i pretjeranom primjenom sile opravdavaju policijsku primjenu sile tijekom prosvjeda za prava migranata.

7. Literatura

- Alpert, G.P., Dunham, R.G. i Macdonald, J.M. (2004). Interactive police-citizen encounters that result in force. *Police quarterly*, 7(4), 475-488. doi: 10.1177/1098611103260507
- Ariel, B., Farrar, W. i Sutherland, A. (2015). The Effect of Police Body-Worn Cameras on Use of Force and Citizens' Complaints Against the Police: A Randomized Controlled Trial. *Journal of quantitative criminology*, 31(3), 509-535. doi:10.1007/s10940-014-9236-3
- Baloban, S. i Rimac, I. (1998). Povjerenje u institucije u Hrvatskoj. *Bogoslovska smotra*, 68(4), 663-672.
- Baumert, A., Beierlein, C., Schmitt, M., Kemper, C.J., Kovaleva, A., Liebig, S. i Rammstedt, B. (2014). Measuring Four Perspectives of Justice Sensitivity With Two Items Each. *Journal of Personality Assessment*, 96(3), 380-390. doi: 10.1080/00223891.2013.836526
- Baumert, A., i Schmitt, M. (2016). Justice sensitivity. *Handbook of social justice theory and research* (str. 161-180). Springer: New York. doi: 10.1007/978-1-4939-3216-0_9
- Baumert, A., Maltese, S., Reis, D., MacLeod, C., Tan-Mansukhani, R., Galang, A.J.R., Salanga, M.G.C. i Schmitt, M. (2020). A Cross-Cultural Study of Justice Sensitivity and Its Consequences for Cooperation. *Social Psychology and Personality Science*, 11(7), 899-907. doi: 10.1177/1948550619896895
- Boda, Z. i Medve-Balint, G. (2017). How perceptions and personal contact matter: The individual-level determinants of trust in police in Hungary. *Policing and society*, 27(7), 732-749. doi: 10.1080/10439463.2015.1053479
- Bradford, B., Milani, J. i Jackson, J. (2017). Identity, legitimacy and „making sense“ of police use of force. *Policing: An International Journal of Police Strategies and Management*, 40(3), 614-672. doi: 10.1108/PIJPSM-06-2016-0085
- Cao, L. (2015). Differentiating confidence in the police, trust in the police, and satisfaction with the police. *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management*, 38(2), 239-249. doi: 10.1108/PIJPSM-12-2014-0127
- Caraus, T. (2018). Migrants protests as acts of cosmopolitan citizenship. *Citizenship Studies*, 22(8), 791-809. doi: 10.1080/13621025.2018.1530194
- Carter, J.S. i Corra, M. (2016). Racial Resentment and Attitudes Toward the Use of Force by Police: An Over-Time Trend Analysis. *Social Inquiry*, 86(4), 492-511. doi: 10.1111/soin.12136
- Ceobanu, A.M. (2011). Usual suspects? Public views about immigrants' impact on crime in European countries. *International Journal of Comparative Sociology*, 52(1-2), 114-131. doi: 10.1177/0020715210377154
- Coccaro, E. F., Berman, M. E., i Kavoussi, R. J. (1997). Assessment of life history of aggression: development and psychometric characteristics. *Psychiatry research*, 73(3), 147-157.
- Constant, A.F., Kahanec, M. i Zimmermann, K.F. (2009). Attitudes Towards Immigrants, Other Integration Barriers, and Their Veracity. *International Journal of Manpower*, 30(1/2), 5-14. doi: 10.1108/01437720910948357

- Crawford, C. i Burns, R. (1998). Predictors of police use of force: The Application of a Continuum Perspective in Phoenix. *Police Quarterly*, 4, 41-63.
- Čaičić-Kupmes, J., Gregurović, S. i Kumpes, J. (2012). Migracija, integracija i stavovi prema migrantima u Hrvatskoj. *Revizija za sociologiju*, 42(3), 305-336. doi: 10.5613/rzs.42.3.3
- Deković, L. (2020). *Istraživanje stavova opće populacije prema migrantima*. Diplomski rad. Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet.
- Fallik, S.W., Deuchar, R. i Crichlow, V.J. (2018). Body-Worn Cameras in the Post-Ferguson Era: An Exploration of Law Enforcement Perspectives. *Journal of Police and Criminal Psychology*, 35(3), 263-273. doi: 10.1007/s11896-018-9300-2
- Franc, R., Šakić, V. i Maričić, J. (2007). Građanski aktivizam u Hrvatskoj. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 16(1-2), 87-88, 111-132. doi: 323.233(497.5)
- Franc, R. i Međugorac, V. (2015). Mladi i (ne)povjerenje u institucije: moguće odrednice i posljedice. *Demokratski potencijali mladih u Hrvatskoj*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu / Centar za demokraciju i pravo Miko Tripalo.
- Franc, R., Maglić, M. i Sučić, I. (2020). Političko (ne)povjerenje kao odrednica sklonosti glasanju na izborima i sklonosti prosvjednom sudjelovanju. *Revija za sociologiju*, 50(3), 381-406. doi: 10.5613/rzs.50.3.3
- Frank, J., Smith, W.B. i Novak, K.J. (2005). Exploring the Basis of Citizens' Attitudes Toward the Police. *Police Quarterly*, 8(2), 206-228. doi: 10.1177/1098611103258955
- Gerber, M. i Jackson, J. (2017). Justifying violence: legitimacy, ideology and public support for police use of force. *Psychology, Crime & Law*, 23(1), 79-95. doi: 10.1080/1068316X.2016.1220556
- Greer, C. i McLaughlin, E. (2010). We predict a riot? Public order policing, new media environments and the rise of the citizen journalist. *The British Journal of Criminology*, 50(6), 1041-1059. doi: 10.1093/bjc/azq039
- Gulati, R. (2021). Whether the Use of Reasonable or Excessive Force by Police in Discharge of their Duties is Justified? *International Journal of Public Administration and Management Research*, 6(3), 41-60. doi: 10.36758/ijpamr.2021/05
- Hellwig, T. i Sinno, A. (2016). Different groups, different threats: public attitudes towards immigrants. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 43(3), 339-358. doi: 10.1080/1369183X.2016.1202749
- Hindriks, P., Verkuyten, M. i Coenders, M. (2014). Dimensions of Social Dominance Orientation: The Roles of Legitimizing Myths and National Identification. *European Journal of Personality*, 28, 538-549. doi: 10.1002/per.1955
- Ho, A.K., Sidanius, J., Pratto, F., Levin, S., Thomsen, L., Kteily, N. i Sheehy-Skeffington, J. (2012). Social Dominance Orientation: Revisiting the Structure and Function of a Variable Predicting Social and Political Attitudes. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 38(5), 583-606. doi: 10.1177/0146167211432765
- Ho, A. K., Sidanius, J., Kteily, N., Sheehy-Skeffington, J., Pratto, F., Henkel, K. E., Foels, R. i Stewart, A. L. (2015). The nature of social dominance orientation: Theorizing and measuring

- preferences for intergroup inequality using the new SDO₇ scale. *Journal of Personality and Social Psychology*, 109(6), 1003. doi: 10.1037/pspi0000033
- Jackson, J., Aziz, Z.H., Bradford, B. i Tyler, T.R. (2013). Monopolizing force?: police legitimacy and public attitudes towards the acceptability of violence. *Psychology, public policy and law* 19(4), 479-497. doi: 10.1037/a0033852
- Jasper, J.M. (1998). The Emotions of Protest. *Affective and Reactive Emotions In and Around Social Movements*, 13(3), 397-424.
- Kaariainen, J.T. (2014). Trust in the Police in 16 European Countries: A Multilevel Analysis. *European Journal of Criminology*, 4(4), 409-435. doi: 10.1177/147737080720
- Kaminski, R. J., Digiovanni, C. i Downs, R. (2004). The use of force between the police and persons with impaired judgment. *Police Quarterly*, 7(3), 311-338. doi: 10.1177/1098611103253456
- Kaminski, K. (2019). *Protests and Policing: Police Use of Force and Media During Protests and Riots*. Pribavljeno 1.7.2021 s adrese https://www.researchgate.net/profile/Krystyna-Kaminski/publication/342992483_Race_and_Police_Use_of_Force/links/5f10be1445851512999f2ef7/Race-and-Police-Use-of-Force.pdf
- Kupper, B., Wolf, C. i Zick, A. (2010). Social Status and Anti-Immigrants Attitudes in Europe: An Examination from the Perspective of Social Dominance Theory. *International Journal of Conflict and Violence*, 4(2), 205-249. doi: 10.4119/ijcv-2826
- Kyprianides, A., Yesberg, J.A., Milani, J., Bradford, B., Quinton, P. i Clark-Darby, O. (2020). Perceptions of police use of force: the importance of trust. *Policing: An International Journal*, 44(1), 175-190. doi: 10.1108/PIJPSM-07-2020-0111
- Li, Z., Wang, L., Shi, J. i Shi, W. (2006). Support for exclusionism as an independent dimension of social dominance orientation in mainland China. *Asian Journal of Social Psychology*, 9, 203-209. doi: 10.1111/j.1467-839X.2006.00198.x
- Lewin-Epstein, N. i Levanon, A. (2005). National Identity and Xenophobia in an Ethnically Divided Society. *International Journal on Multicultural Societies*, 7(2), 90-118.
- Lydon, D. (2018). *Police Legitimacy and the Policing of Protest: Identifying Contextual Influences Associated with the Construction and Shaping of Protester Perceptions of Police Legitimacy and Attitudes to Compliance and Cooperation Beyond the Limits of Procedural Justice and Elaborated Social Identity Approaches*. Doktorska disertacija. Canterbury: Canterbury Christ Church University.
- Maričić, J., Franc, R. i Šakić, V. (2008). Dimensionality and correlates of the Social Dominance Orientation Scale on Croatian sample. Rad prezentiran na „XXIX International Congress of Psychology“, Berlin, Njemačka.
- Marozzi, M. (2015). Measuring trust in European public institutions. *Social Indicators Research*, 123(3), 879-895.
- Metcalfe, C., i Pickett, J. T. (2020). *Public fear of protesters and support for protest policing: An experimental study*. Working Paper, University of South Carolina.
- Moskalenko, S. i McCauley, C. (2009). Measuring Political Mobilization: The Distinction Between Activism and Radicalism. *Terrorism and Political Violence*, 21(2), 239-260. doi: 10.1080/09546550902765508

- Nadal, K.L. i Davidoff, K.C. (2015) Perceptions of Police Scale (POPS): Measuring Attitudes Towards Law Enforcement and Beliefs about Police Bias. *Journal of Psychology and Behavioral Science*, 3(2), 1-9. doi: 10.15640/jpbs.v3n2a1
- Nagel, C. i Lutter, M. (2021). The 2017 French riots and trust in police: A quasi-experimental approach. *European Journal of Criminology*, 00(0), 1-22. doi: 10.1177/1477370821998974
- Nassauer, A. (2015). Effective crowd policing: empirical insights on avoiding protest violence. *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management*, 38, 3-23. doi: 10.1108/PIJPSM-06-2014-0065
- Narr, T., Toliver, J., Murphy, J., McFarland, M., i Ederheimer, J. (2006). *Police management of mass demonstrations: Identifying issues and successful approaches*. Police Executive Research Forum.
- Perry, G. (2020). Promoting Protesters' Compliance: The Effect of General Perceptions of the Police versus Police Actions. *Policing*, 0(0), 1-17. doi: 10.1093/police/paaa041
- Pilarov barometar hrvatskog društva (2016). Pribavljeno 14.7.2021. s adrese <https://barometar.pilar.hr/rezultati/povjerenje-u-institucije.html>.
- Pravilnik o načinu postupanja policijskih službenika. *Narodne novine*, br. 89/10, 76/15 (2015).
- Pratto, F., Sidanius, J. i Levin, L. (2006). Social dominance theory and the dynamics of intergroup relations: Taking stock and looking forward. *European Review of Social Psychology*, 17, 271-320. doi: 10.1080/10463280601055772
- Radburn, M.S. (2017). *Crowd policing, police legitimacy and identity: the social psychology of procedural justice*. Doktorska disertacija. Leeds: Leeds University Business School.
- Roberts, B.J., Bohler-Muller, N., Struwig, J., Gordon, S.L., Mchunu, N., Mtyingizane i Runciman, C. (2017). Public opinion on the policing of protest in South Africa. *SA Crime Quarterly*, 62, 63-80. doi: 10.17159/2413-3108/2017/v0n62a3040
- Salguero, J.J., Garcia-Sancho, E., Ramos-Cejudo, J. i Kannis-Dymand, L. (2020). Individual differences in anger and displaced aggression: The role of metacognitive beliefs and anger rumination. *Aggressive Behavior*, 46, 162-169. doi: 10.1002/ab.21878
- Schmitt, M., Gollwitzer, M., Maes, J. i Arbach, D. (2005). Justice sensitivity. *European Journal of Psychological Assessment*, 21(3), 202-211. doi: 20.500.11780/65/1
- Seron, C., Pereira, J. i Kovath, J. (2006) How citizens assess just punishment for police misconduct. *Criminology*, 44(4), 925-960.
- Silverman, R.M. (2005). Caught in the Middle: Community Development Corporations (CDCs) and the Conflict between Grassroots and Instrumental Forms of Citizen Participation. *Journal of the Community Development Society*, 36(2), 35-51. doi: 10.1.1.553.2902
- Sonmez, O.A. (2013). Religiosity and Political Participation of University Students in Turkey. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 4(10), 403 – 412. doi: 10.5901/mjss.2013.v4n10p403
- Stanford, M.S., Houston, R.J., Mathias, C.W., Villemarette-Pittman, N.R., Helfritz, L.E. i Conklin, S.M. (2003). Characterizing Aggressive Behavior. *Assessment*, 10(2), 183-190. doi: 10.1177/1073191103252064

- Stekelenburg, J. i Klandermans, B. (2013). The social psychology of protest. *Current Sociology Review Article*, 0 (0), 1-20. doi: 10.1177/0011392113479314
- Sun, I.Y., Wu, Y., Triplett, R. i Wang, S.Y.K. (2016). The impact of media exposure and political party orientation on public perceptions of police in Taiwan. *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management*, 39(4), 694-709. doi: 10.1108/PIJPSM-08-2015-0099
- Thompson, B.L. i Lee, J.D. (2004). Who Cares if Police Become Violent? Explaining Approval of Police Use of Force Using a National Sample. *Sociological Inquiry*, 74(3), 381-410. doi: 10.1111/j.1475-682x.2004.00097.x
- Tyler, T.R. (2011). Trust and legitimacy: Policing in the USA and Europe. *European Journal of Criminology*, 8(4), 254-266. doi: 10.1177/1477370811411462
- Vizec, M. (2020) *Percepcija građana kvalitete interpersonalne komunikacije s policijskim službenicima*. Diplomski rad. Varaždin: Sveučilište Sjever
- Wilkes, R., Corrigan-Brown, C. i Myers, D. J. (2010). Packaging protest: Media coverage of indigenous people's collective action. *Canadian Review of Sociology/Revue canadienne de sociologie*, 47(4), 327-357. doi: 10.1111/j.1755-618X.2010.01243.x
- Wisler, D. i Giugni, M. (1999). Under the spotlight: The impact of media attention on protest policing. *Mobilization: An International Quarterly*, 4(2), 171-187.
- Yildirim, G. A. (2016). *The Effect of Religiosity on Public Perceptions about Punishment and Public Confidence in the Police and the Justice System: a Comparison between the US and Turkey*. Doktorska disertacija. Mississippi: Mississippi State University.
- Župarić-Iljić, D. i Gregurović, M. (2013). Stavovi studenata prema tražiteljima azila u Republici Hrvatskoj. *Društvena istraživanja Zagreb*, 22(1), 41-62. doi: 10.5559/di.22.1.03

Prilog

Priča o prosvjedu

U Vašem se mjestu odvija javni prosvjed za prava migranata koji broji više stotina prosvjednika. Prosvjednici su većinom nenaoružani, ali je moguće da neki od njih posjeduju hladno oružje. Zbog prosvjeda je došlo do zastoja u prometu, do manjih oštećenja vozila, okoliša i građevina te su prosvjednici tijekom kretanja gurnuli ili udarili nekoliko prolaznika.